

Aa Bb Cc

Poradnik

dla animatorów szkolnictwa polonijnego,
nauczycieli i rodziców

WŁĄCZ
POLSKĘ!

Poradnik dla animatorów
szkolnictwa polonijnego,
nauczycieli i rodziców

Poradnik dla animatorów szkolnictwa polonijnego,
nauczycieli i rodziców.

Autorzy:

Grażyna Czetwertyńska

Małgorzata Krasuska

Sylwia Mochól

Krystyna Petri

Redakcja i korekta:

Teresa Muś

Projekt graficzny oraz skład:

Monika Żyła-Kwiatkowska

Zdjęcia:

Fotolia

Publikację współfinansowano przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

WŁĄCZ
POLSKĘ!

Poradnik

dla animatorów szkolnictwa polonijnego,
nauczycieli i rodziców

SPIS TREŚCI

	Wstęp	6
1.	Informacje dla organizatorów i animatorów szkolnictwa polskiego za granicą	9
2.	Informacja dla nauczycieli polskich za granicą	27
3.	Informacja dla rodziców uczniów polskich za granicą	37
4.	Przydatne adresy	56

Wstęp

Na skutek zmian politycznych, jakie zaszły w Polsce po 1989 r., i po akcesie Polski do Unii Europejskiej pojawiło się wzmożone zjawisko migracji – Polacy zyskali możliwość swobodnego przemieszczania się po świecie, przede wszystkim do krajów UE. Wiele osób zdecydowało się poszukać swego miejsca zamieszkania i pracy poza granicami Polski. Za granicą znalazło się wiele polskich dzieci, które z woli rodziców stały się z dnia na dzień uczniami szkół w obcych krajach.

Za decyzje podejmowane w poszukiwaniu za granicą „lepszego jutra” dla swojej rodziny odpowiedzialność ponoszą rodzice przede wszystkim wobec własnych dzieci. Zawsze przecież konsekwencją takich decyzji jest dramatyczna zmiana w życiu dziecka: nauka w nowej szkole, nowi koledzy, sąsiedzi, inne obyczaje. Pojawiają się też, najczęściej niebrane wcześniej pod uwagę, trudności związane z adaptacją dziecka w zupełnie nowym obcojęzycznym środowisku. Rodzice zatem powinni towarzyszyć dziecku, pomóc mu przejść przez ten trudny okres osvajania się z nową rzeczywistością.

Motywacja wyjazdu za granicę w celu zapewnienia swojej rodzinie lepszych warunków ekonomicznych jest obiektywnie łatwa do zrozumienia, jednak pozostaje pytanie, czy dziecku ona wystarczy. Czy akceptuje ono decyzję rodziców, która tak znacząco odmienia jego życie?

Dzieci znajdują się w systemie oświaty kraju zamieszkania, gdzie mają realizować obowiązek szkolny, poznawać nowych kolegów i uczyć się sprawnego porozumiewania się z nimi w obcym dla nich języku. Warto jednak pamiętać o tym, że polskim dzieciom będzie łatwiej odnaleźć się w środowisku obcojęzycznym i wielokulturowym, mając poczucie własnej wartości i szacunek dla kraju swego pochodzenia. Dlatego tak ważne jest zachowanie znajomości języka ojczystego, tradycji i kultury. W tym zadaniu wspomagają za granicą rodziców szkoły polskie i polonijne.

Konieczność sprostania podwójnym obowiązkom szkolnym to duży wysiłek dla ucznia, ale jeśli dziecko widzi, że rodzice mu towarzyszą, że polskość to dla nich pożądany i potrzebny element życia, łatwiej podejmują trud dodatkowej nauki. Doświadczenie wielu pokoleń emigrantów uczy, że niezwykle ważna jest właśnie postawa rodziców wobec języka ojczystego, ich stosunek do rodzimej tradycji, bo proces asymilacji i wypierania własnej kultury postępuje zwykle bardzo szybko, jeśli brak jest jej kultywowania.

Najważniejszym miejscem podtrzymywania tożsamości narodowej jest rodzina. Nikt, nawet najlepsza szkoła, nie wyręczy rodziców w motywowaniu dziecka do nauki języka ojczystego, polskiej kultury i historii. To od rodziców zależy, czy dziecko dostanie szansę pozostania Polakiem, czy utrzyma poprzez język ojczysty związek z kulturą przodków.

Trzeba także pamiętać, że podtrzymanie znajomości języka ojczystego w razie powrotu do Polski stwarza dziecku szansę łatwiejszego powrotu do polskiej szkoły i funkcjonowania w rówieśniczym środowisku, a w razie pozostania za granicą – sprawia, że rodzice mają świadomość dobrze wypełnionego obowiązku wobec swego dziecka i kraju pochodzenia, a w rezultacie – poczucia własnej wartości i satysfakcji.

Oddajemy do Państwa rąk ten poradnik z nadzieją, że ułatwi on Państwu i Państwa dzieciom odnalezienie się w nowej sytuacji życiowej związanej z wyjazdem z kraju i koniecznością realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki za granicą, czyli podjęcia nauki w szkole w obcym systemie edukacji.

Pragniemy zwrócić uwagę, że szkoły polskie za granicą mają charakter uzupełniający i nie mogą zastąpić nauki w szkole należącej do systemu oświaty kraju pobytu – każde dziecko powinno realizować ustawowy obowiązek szkolny zgodnie z przepisami oświatowymi kraju zamieszkania.

Pragniemy dostarczyć Państwu praktycznej wiedzy. Na podstawie pytań kierowanych do Ministerstwa Edukacji Narodowej odpowiedzieć, na co zwrócić uwagę przed wyjazdem z kraju, do kogo udać się za granicą, przekazać przydatne Państwu adresy internetowe instytucji działających na rzecz Polonii itp.

Poradnik przeznaczony jest również dla osób angażujących się w działalność oświatową w środowiskach polskich za granicą: organizatorów oświaty i nauczycieli.

Zaczynamy tę publikację od informacji przydatnych tym, którzy chcą stać się animatorami oświaty polonijnej w swoim środowisku i organizatorami społecznej placówki nauczania języka polskiego i wiedzy o Polsce za granicą.

1.

Informacje dla organizatorów i animatorów szkolnictwa polskiego za granicą

Ogólne informacje o systemach oświaty w różnych krajach

O możliwościach zorganizowania społecznej placówki oświatowej w kraju pobytu dowiemy się, poznając system oświaty tego kraju i zasady realizowania obowiązku szkolnego.

Trzeba wiedzieć, że każde państwo określa w swoim porządku prawnym organizację systemu oświaty oraz zakres obowiązku szkolnego. Z drugiej strony społeczność międzynarodowa uznaje ogólnie obowiązujące zasady w dziedzinie oświaty: powszechne prawo do nauki i obowiązek nauki w zakresie podstawowym. Zasady te zostały wpisane do Powszechnej deklaracji praw człowieka przyjętej na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych w 1948 r. (art. 26 ust. 1, Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. (art. 28 ust. 1).

W kolejnym dokumencie – Konwencja w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty uchwalonym przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury w dniu 15 grudnia 1960 r. zobowiązuje się państwa będące jej stronami m.in. do: *umożliwienia cudzoziemcom zamieszkującym terytorium danego kraju taki sam dostęp do oświaty, jak swym własnym obywatelom* (art. 3). W rezultacie w większości państw obowiązkiem szkolnym objęte są wszystkie dzieci.

Prawa migrantów, w tym prawo do nauki w języku ojczystym, chroni m.in. Konwencja ramowa Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych z 1 lutego 1995 r. (Dz. U. z 2002 r. nr 22, poz. 209), do której przystąpiło 39 państw, w tym Polska. Strony Konwencji zobowiązały się uznać prawo każdej osoby należącej do mniejszości narodowej do nauki języka jego/jej mniejszości (art. 14).

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w stosunku do dzieci polskich za granicą ma zastosowanie również dyrektywa z 25 lipca 1977 r. w sprawie kształcenia dzieci pracowników migrujących (77/486/EWG). Dyrektywa ta określa prawo dzieci pracowników migrujących zarówno do nauki języka kraju pobytu w celu ułatwienia procesu ich przyjmowania, jak i prawo do nauki języka ojczystego ze względu na ułatwienie im ewentualnej reintegracji po powrocie do kraju pochodzenia.

Prawa Polaków za granicą chronione są także przez umowy międzynarodowe. Wykaz umów znajduje się na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych w zakładce „Informacje o MSZ – Akty prawne – Internetowa Baza Traktatowa”.

Warto więc sprawdzić w konsulacie RP właściwym dla miejsca swego zamieszkania za granicą, czy istnieje porozumienie lub umowa dwustronna między rządem RP a rządem kraju pobytu w dziedzinie oświaty i w jakim stopniu jest realizowana.

W Polsce każde dziecko, bez względu na obywatelstwo, może korzystać z opieki i nauki w publicznych szkołach. Nie oznacza to jednak, że takie same prawa przysługują polskim dzieciom w każdym innym państwie. To zależy przede wszystkim od przepisów obowiązujących w danym kraju. Jako przykład można podać Wielką Brytanię, gdzie obowiązkowi szkolnemu podlegają dzieci w wieku od 5 do 16 lat, tymczasem w Polsce obowiązkiem szkolnym objęte są dzieci w wieku od 7 do 18 lat (od roku 2012/2013 obowiązkiem szkolnym będą objęte wszystkie dzieci, które w danym roku kalendarzowym kończą 6 lat).

Informacje na temat systemów edukacji w krajach europejskich można znaleźć np. na stronie www.eurydice.org.pl.

Informacja o formach funkcjonowania szkolnictwa polskojęzycznego za granicą

Termin „polska szkoła za granicą” jest określeniem ogólnym, powszechnie używanym w odniesieniu do zagranicznych placówek edukacyjnych, w których odbywa się nauczanie języka polskiego i innych „przedmiotów ojczystych”, tj. historii i geografii Polski, wiedzy o współczesnej Polsce.

Jednak – zgodnie z literą prawa – polskimi szkołami za granicą są tylko szkoły i filie szkół, szkolne punkty konsultacyjne działające przy polskich placówkach dyplomatycznych i konsularnych, należące do Zespołu Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą (ZS), nadzorowane przez Ministra Edukacji Narodowej RP. W 38 krajach na świecie w roku szkolnym 2010/2011 działa 76 szkół i punktów konsultacyjnych należących do ZS.

Inne placówki prowadzące nauczanie języka polskiego i w języku polskim funkcjonują w ramach systemu edukacji obowiązującego w danym państwie i działają zgodnie z przepisami administracji wewnętrznej. Najczęściej mamy do czynienia z dwoma modelami organizacji tego nauczania.

1. Szkoły należące do systemów edukacji innych państw, gdzie jest prowadzone nauczanie języka polskiego i w języku polskim:
 - » **szkoły z polskim językiem nauczania** – jest ich niewiele, a znajdują się one przede wszystkim na terenach, gdzie od wieków zamieszkiwali Polacy, czyli na Litwie, w Czechach, na Łotwie, Ukrainie, Białorusi i w Rumunii,
 - » **szkoły umożliwiające uczniom udział w zajęciach języka polskiego jako ojczystego** – funkcjonują m.in. w Danii, Francji, Szwecji, Norwegii, Niemczech,
 - » **oddziały międzynarodowe w ramach francuskiego systemu edukacji** – we Francji w szkołach publicznych obok innych oddziałów międzynarodowych istnieją oddziały polskojęzyczne,
 - » **szkoły, gdzie odbywa się nauczanie języka polskiego jako języka obcego lub ojczystego** w formie zajęć fakultatywnych,
 - » **Szkoły Europejskie** – istnieją w krajach Unii Europejskiej, a powstały m.in. w celu zapewnienia możliwości nauki języka ojczystego dzieciom pracowników instytucji europejskich, dla pozostałych dzieci są dostępne, ale odpłatne. Obecnie istnieje 14 Szkół Europejskich w takich krajach, jak: Luksemburg, Belgia, Włochy, Niemcy, Holandia, Wielka Brytania, Hiszpania, oraz 5 szkół stowarzyszonych (Włochy, Irlandia, Grecja, Finlandia, Francja), które są

szkołami w systemach oświatowych państw, na terenie których funkcjonują, ale pracują zgodnie ze Statutem Szkół Europejskich. Sekcje polskie zostały otwarte w szkołach w Belgii (w Brukseli) i Luksemburgu. W pozostałych szkołach dzieci uczą się języka polskiego jako ojczystego, natomiast uczęszczają do sekcji wybranych przez rodziców.

2. Odrębną, największą, grupą polskojęzycznych placówek edukacyjnych za granicą są szkoły społeczne (sobotnie), działające w ramach lokalnego systemu prawnego, powołane i prowadzone przez organizacje społeczne lub katolickie parafie. Adresami tych szkół dysponują polskie placówki konsularne, można je również znaleźć na stronie www.polska-szkola.pl w zakładce „Baza szkół”.

Programy nauczania realizowane w placówkach nauczania języka polskiego za granicą

W społecznych szkołach sobotnich korzysta się najczęściej z własnych, samodzielnie opracowanych przez nauczycieli, programów nauczania, dostosowanych do możliwości organizacyjnych szkoły i poziomu znajomości języka polskiego uczniów.

W jednostkach organizacyjnych Zespołu Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą (zespołach szkół i szkolnych punktach konsultacyjnych) obowiązują ramy programowe oparte na krajowej podstawie programowej – zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 31 sierpnia 2010 r. w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą (Dz.U. nr 170, poz. 1143). Również funkcjonowanie tych placówek odbywa się na podstawie tego rozporządzenia.

W szkołach należących do systemów edukacji innych państw obowiązuje program opracowany i zatwierdzony przez państwowe władze oświatowe (tak jest m.in. w Danii, Szwecji, Niemczech, na Litwie, w Czechach) lub program zatwierdzony przez lokalne władze oświatowe, które akceptują korzystanie (w pewnym stopniu) z polskich programów nauczania (np. we Francji).

W Szkołach Europejskich kształcenie obejmuje: 2 lata edukacji przedszkolnej, 5 lat nauki w szkole podstawowej i 7 lat nauki w szkole średniej. Szkoła średnia kończy się maturą europejską, która we wszystkich 27 państwach Unii Europejskiej jest traktowana identycznie jak matura wydana lokalnie, co daje absolwentom możliwość dowolnego wyboru kierunku studiów na wszystkich uczelniach europejskich bez żadnych warunków dodatkowych. Dotychczas tylko w dwóch Szkołach Europejskich: w Brukseli i Luksemburgu powstały sekcje polskie. W szkołach, gdzie nie istnieją sekcje językowe poszczególnych narodowości ze względu na zbyt małą liczbę uczniów, organizowane jest wyłącznie nauczanie języka ojczystego (czasem nawet w formie zajęć indywidualnych).

Status prawny społecznych szkół sobotnich zależy wyłącznie od przepisów obowiązujących w państwie, na terenie którego szkoły te funkcjonują.

Szkoły należące do systemów edukacji innych państw funkcjonują na podstawie przepisów krajowego porządku prawnego, obowiązujących lokalnie, i umów międzynarodowych.

Szkoły Europejskie działają na podstawie Statutu (Konwencja o statucie szkół europejskich, Dz. U. z 2005 r. nr 3, poz. 10) oraz decyzji Rady Zarządzającej, w skład której wchodzi ministrowie edukacji 27 państw Unii Europejskiej

Szersze informacje na temat rodzajów szkół można znaleźć na stronach internetowych:

- portal Polska Szkoła – www.polska-szkola.pl,
- Ministerstwo Edukacji Narodowej – www.men.gov.pl,
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych – www.msz.gov.pl,
- Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą – www.spzg.pl,
- Szkoły Europejskie – www.eursec.org.

Informacje o potrzebach edukacyjnych środowiska polskiego w kraju pobytu

Dla podjęcia dalszych kroków i skonfrontowania własnego pomysłu (inicjatywy) powołania społecznej szkoły z nauką języka polskiego potrzebne jest przede wszystkim rozeznanie potrzeb środowiska i zebranie w tym celu informacji o:

- liczbie dzieci chętnych do nauki,
- wieku dzieci,
- ich poziomie znajomości języka polskiego,
- gotowości współdziałania rodziców lub innych osób chętnych do utworzenia szkoły.

Trzeba liczyć się również z następującymi problemami:

- występowaniem dużych różnic w poziomie wiedzy i umiejętności językowych pomiędzy uczniami przystępującymi do nauki; w wielu przypadkach może być konieczne nauczanie indywidualne,
- zanikiem kompetencji (zwłaszcza językowej) uczniów w pierwszym okresie migracji z powodu ich koncentrowania się na adaptacji w nowym środowisku i nauczaniu się nowego języka,
- różnorodnością systemów i programów nauczania w szkołach lokalnych, a co za tym idzie, z koniecznością oferowania różnych form kształcenia uzupełniającego,
- brakiem odpowiednich materiałów dydaktycznych, podręczników, pomocy skierowanych specjalnie do tych odbiorców; uczniowie i nauczyciele korzystają często z materiałów, które mają do dyspozycji, a ich wybór podyktowany jest przypadkiem lub łatwiejszym dostępem, a nie kryteriami dydaktycznymi,
- faktem, że zajęcia szkolne odbywają się w czasie wolnym uczniów – kosztem zajęć własnych, rozwijania zainteresowań, zajęć sportowych, co sprawia, że uczniowie szkół sobotnich są bardziej obciążeni nauką niż ich rówieśnicy,
- ujawniającymi się często wychowawczymi problemami dzieci z rodzin emigrantów, ich niską oceną własnej wartości, trudnościami adaptacyjnymi dzieci w powiązaniu z problemami adaptacyjnymi całej rodziny w nowym środowisku.

Z drugiej strony – można liczyć na sprzymierzeńców w podjęciu inicjatywy stworzenia nowej placówki, ponieważ wśród Polaków, którzy wyemigrowali z kraju, znalazło się wiele osób o różnych zawodach i umiejętnościach, w tym wielu dobrze przygotowanych do zawodu nauczycieli.

W rozeznaniu potrzeb środowiska i możliwości znalezienia kompetentnych i skłonnych do współpracy osób pomoc mogą miejscowe organizacje polonijne i parafie katolickie, wokół których skupiają się emigrujący Polacy, oraz polskie konsulaty.

Warto w Internecie poszukać polskich portali społecznościowych utworzonych w poszczególnych krajach, a nawet miastach. Przykładem mogą być następujące strony internetowe:

- [www.polacywglasgow](http://www.polacywglasgow.com) – portal Polonii w Wielkiej Brytanii,
- www.poloniainfo.se – portal Polonii w Szwecji,
- www.polonia.nl, www.e-holandia.info – portale Polonii w Holandii,
- www.polonia-austria.at – portal Polonii w Austrii,
- www.poloniaberlin.de – portal Polonii w Niemczech,
- www.galway.pl – portal Polonii w Irlandii.

Na portalach tych można znaleźć wiele cennych, praktycznych informacji, także tych z zakresu oświaty polonijnej.

Do nawiązania kontaktów można również wykorzystać portal Ministerstwa Edukacji Narodowej www.polska-szkola.pl. Integruje on środowiska Polaków na całym świecie wokół spraw oświaty polskiej w kraju i za granicą, zawiera bazę danych szkół, których dyrektorzy wyrazili chęć nawiązania kontaktu z MEN, a także służy wzajemnej wymianie doświadczeń.

Potrzeby uczniów i oczekiwania rodziców są bardzo zróżnicowane, tak jak różne są motywacje dzieci i rodziców „starej” i „nowej” emigracji, osób na stałe zamieszkałych za granicą i planujących w najbliższym czasie powrót do Polski.

Istniejące szkoły sobotnie w krajach „starej emigracji”, takich jak Niemcy czy Wielka Brytania, USA, Kanada, działają zwykle pod patronatem większych organizacji powołanych w celu wspierania tych placówek w pracy nad zachowaniem tożsamości narodowej polskich dzieci, poza granicami Polski.

W Europie największa sieć szkół sobotnich znajduje się w Wielkiej Brytanii, a zarządzana jest przez Polską Macierz Szkolną w Londynie (www.polskamacierz.org).

Szkoły sobotnie Polskiej Macierzy Szkolnej w Wielkiej Brytanii działają według prawa angielskiego i są powoływane jako organizacje charytatywne. Społeczna szkoła sobotnia jako stowarzyszenie o osobowości prawnej jest formą spółki, dodatkowo zarejestrowaną jako organizacja charytatywna. Jest to korzystne, ponieważ daje możliwości pozyskiwania środków finansowych m.in. poprzez odpisy podatkowe, zbiórki celowe, loterie itp. Działacze Polskiej Macierzy Szkolnej w Londynie wspomagają organizowanie nowych placówek nauczania dla przybywających do Wielkiej Brytanii polskich dzieci.

Liczną grupę szkół sobotnich stanowią szkoły organizowane przez Kościół rzymskokatolicki. Działalność edukacyjna, nauczanie języka polskiego są prowadzone przez polskich księży za granicą obok misji ewangelizacyjnej i mają w życiu Polaków na obczyźnie wielkie znaczenie.

Szkoły sobotnie Polskiej Misji Katolickiej (PMK) funkcjonują w wielu krajach na świecie. Bardzo wiele szkół PMK powstało w związku z falą emigracji lat 80. Duży napływ emigrantów z Polski wówczas i po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. spowodował, że Kościół rzymskokatolicki, zwłaszcza w krajach Europy Zachodniej, stanął przed koniecznością rozwinięcia działalności pedagogicznej i katechetycznej. Troska o zachowanie wartości religijnych i narodowych, wyniesionych z Polski w postaci języka i znajomości kultury rodzimej, stała się powodem utworzenia kolejnych polskich szkółek parafialnych.

W szkołach PMK naucza się przedmiotów ojczyństw, a więc: języka polskiego, historii Polski, geografii i religii. Dla chętnych prowadzi się również spotkania pozalekcyjne w grupach zainteresowań, a także organizuje zbiórki harcerskie.

Środki finansowe potrzebne na działalność szkół PMK pochodzą przede wszystkim ze składek rodziców oraz z różnych akcji charytatywnych prowadzonych na rzecz funkcjonowania szkoły. W działania parafii dla szkół PMK aktywnie włączają się komitety rodzicielskie. Nauczyciele pracujący w tych szkołach są najczęściej wolontariuszami.

Adresy niektórych stron internetowych Polskiej Misji Katolickiej:

- **PMK we Francji** – www.mission-catholique-polonaise.net,
- **PMK w Anglii i Walii** – www.polishcatholicmission.org.uk,
- **PMK w Niemczech** – www.pmk-niemcy.eu,
- **PMK w Holandii** – www.pmkamsterdam.nl,
- **PMK w Brukseli** – www.pmkbruksela.be.

W krajach „nowej emigracji”, takich jak Irlandia czy Islandia, gdzie nie ma jeszcze tradycji szkolnictwa polskojęzycznego, organizowane są pojedyncze szkoły w poszczególnych skupiskach Polaków. Warto więc zwrócić się o pomoc do dyrekcji istniejących szkół, parafii i rodziców, by skorzystać z ich doświadczeń organizacyjnych

Informacje o instytucjach w Polsce wspierających szkolnictwo polonijne

- **Senat Rzeczypospolitej Polskiej** – realizuje zadania na rzecz Polonii i Polaków za granicą poprzez działalność indywidualną Marszałka Senatu, prace Prezydium Senatu oraz Komisji ds. Emigracji i łączności z Polakami za Granicą. W wielu inicjatywach działania Marszałka, Prezydium i Komisji wzajemnie wspomagają się i uzupełniają. Marszałek, główny reprezentant Senatu, jest jednocześnie patronem honorowym oraz mecenasem licznych inicjatyw na rzecz Polonii i ważnych wydarzeń z udziałem Polaków z zagranicy. Opieka Senatu ma także wymiar finansowy – jest realizowana za pośrednictwem polskich organizacji pozarządowych. Senat RP rozpatruje wnioski o przyznanie pomocy, składane przez organizacje pozarządowe działające na rzecz Polaków za granicą, tj. stowarzyszenia i fundacje, i przydziela środki na wskazane cele. Zasady i tryb przyznawania dotacji oparte są na przepisach ustaw: o finansach publicznych, o działalności pożytku publicznego oraz wolontariacie. Prezydium Senatu zleca wykonanie zadań organizacjom pozarządowym na mocy uchwał. Informacje o kwotach dotacji, jak również o ich przeznaczeniu prezentowane są na stronie internetowej Senatu www.senat.gov.pl.

Senat co roku ustala priorytety finansowania zadań zleconych w zakresie opieki nad Polonią i Polakami za granicą. Za priorytetowe w 2011 r. Prezydium Senatu uznało zadania związane ze: wspieraniem działań środowisk polskich i polonijnych ukierunkowanych na rozwój szkolnictwa polskiego oraz promowanie języka i kultury polskiej poza granicami, służących zachowaniu więzi z Polską i potrzebom edukacyjnym ich dzieci (pkt 2 uchwały nr 650 Prezydium Senatu z 22 lipca 2010 r. w sprawie określania priorytetów finansowania zadań zleconych w zakresie opieki nad Polonią i Polakami za granicą w 2011 roku). W celu koordynacji zadań realizowanych na rzecz Polaków za granicą Marszałek Senatu powołał Polonijną Radę Konsultacyjną.

Więcej informacji można znaleźć na stronie www.senat.gov.pl w zakładce „Senat i Polonia”. Można również skorzystać ze specjalnego, przeznaczanego dla kontaktów Polonii z Senatem, internetowego adresu: Polonia@nw.senat.gov.pl.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej** – określa zasady organizowania kształcenia uczniów za granicą i wspomagania nauczania języka polskiego, historii i geografii Polski, koordynuje działania, takie jak: współpraca z organizacjami społecznymi działającymi na rzecz oświaty polonijnej i oświaty polskiej za granicą, kierowanie z Polski nauczycieli za granicę: do szkół przy polskich placówkach dyplomatycznych i konsularnych oraz do krajów byłego Związku Radzieckiego, doskonalenie zawodowe nauczycieli pracujących za granicą, określanie zasad organizowania kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, wyposażanie placówek oświatowych za granicą w podręczniki i pomoce dydaktyczne.

Ministerstwu Edukacji Narodowej podlegają następujące jednostki organizacyjne działające na rzecz oświaty polskiej za granicą i oświaty polonijnej:

- » **Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą w Warszawie** – instytucja, która została powołana w celu zapewnienia dostępu do edukacji polskojęzycznej przede wszystkim dzieciom pracowników polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych. Od lat 90. mogą się tam kształcić także dzieci osób polskiego pochodzenia na stałe zamieszkałych za granicą, jak i dzieci pracowników migrujących – w miarę możliwości organizacyjnych poszczególnych punktów nauczania. Zespół Szkół koordynuje działalność podlegających mu placówek oświatowych przy polskich ambasadach i konsulatach. Zajmuje się również wspomaganiem nauczania historii, geografii i języka polskiego wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą, przygotowaniem i kierowaniem nauczycieli do pracy

dydaktycznej przede wszystkim na Wschodzie oraz wyposażaniem polonijnych placówek nauczania języka polskiego w podręczniki i pomoce dydaktyczne. Zespół Szkół organizuje corocznie szkolenia przygotowujące nauczycieli do pracy wśród Polonii i Polaków za granicą. Realizuje także projekty adresowane do polskich uczniów za granicą np. „Otwarta szkoła”. Więcej o zadaniach ZS można przeczytać na stronie www.spzg.pl.

- » **Polonijne Centrum Nauczycielskie w Lublinie** – prowadzi przede wszystkim szkolenia metodyczne dla nauczycieli języka polskiego na stałe zamieszkałych za granicą, w tym szczególnie wygodne dla nauczycieli z zagranicy szkolenia on-line. Ponadto organizuje seminaria i konferencje, współpracuje z Ministerstwem Edukacji Narodowej w prowadzeniu portalu www.polska-szkola.pl, a także opracowuje materiały metodyczne oraz programy nauczania języka polskiego za granicą. Szczegółowe informacje o rodzajach, programach i terminach szkoleń znajdują się na stronie Centrum – www.pcn.lublin.pl.
- **Ministerstwo Spraw Zagranicznych** – współtworzy i realizuje politykę polskiego rządu wobec Polonii i Polaków za granicą, prowadzi sprawy związane z ochroną praw i statusu prawnego Polonii oraz polskich mniejszości narodowych za granicą, a także koordynuje realizację rządowego programu współpracy z Polonią i Polakami za granicą przez urzędy centralne oraz placówki MSZ za granicą.

W strukturze MSZ znajduje się Departament Współpracy z Polonią, który ma za zadanie kształtować, realizować i koordynować współpracę z Polonią i Polakami za granicą, jak również mobilizować Polonię i Polaków za granicą do aktywnego udziału w życiu społecznym i politycznym państw zamieszkania, a także do działań na rzecz kształtowania pozytywnego wizerunku Polski i promowania jej dobrego imienia. Departament Współpracy z Polonią MSZ prowadzi sprawy związane z ochroną praw mniejszości polskich.

Ponadto Minister Spraw Zagranicznych kieruje pracami Międzyresortowego Zespołu ds. Polonii i Polaków za Granicą. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele rządu i organów administracji publicznej, organizacji pozarządowych oraz uczelni wyższych i instytutów naukowych, których działalność ma związek z Polonią i Polakami za granicą. Zadaniem Zespołu jest m.in. uporządkowanie spraw polonijnych w polskim ustawodawstwie i zapewnienie koordynacji w kreowaniu i realizacji polityki polonijnej rządu. W posiedzeniach Zespołu mogą uczestniczyć reprezentatywni przedstawiciele Polonii i Polaków za granicą. Zespół stale współpracuje

z Sejmem RP oraz Senatem RP przez stałą wymianę informacji oraz opinii i koncepcji, mając na względzie inicjowanie i realizację jednolitej polityki państwa polskiego wobec Polonii i Polaków za granicą.

W MSZ przygotowano praktyczny poradnik *Polak za granicą*, zawierający stale aktualizowane informacje. Poradnik znajduje się na stronie internetowej MSZ www.msz.gov.pl w zakładce „Informacje konsularne”.

Adresy polskich ambasad oraz konsulatów za granicą można znaleźć na stronie MSZ w zakładce „Polskie placówki za granicą”.

- **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego** – podejmuje działania i realizuje programy mające na celu podnoszenie poziomu wykształcenia wśród młodzieży polonijnej; wspiera wydziały polonistyki oraz lektoraty języka polskiego w zagranicznych ośrodkach akademickich, w szczególności w państwach zamieszkałych przez liczne skupiska polonijne. Dzięki temu osoby pochodzenia polskiego mają możliwość korzystania z nauki języka ojczystego i pogłębiania wiedzy o literaturze i kulturze polskiej, uzyskiwania aktualnej wiedzy o Polsce. Adres internetowy MNiSW – www.nauka.gov.pl.

Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego podlega Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej (BUWiWM), które zajmuje się sprawami kształcenia cudzoziemców w Polsce i obywateli polskich za granicą, a także cudzoziemców polskiego pochodzenia. Do zadań BUWiWM należy również obsługa administracyjna i finansowa Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Państwowa Komisja Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego organizuje i przeprowadza w Polsce i za granicą egzaminy z języka polskiego jako obcego oraz wydaje urzędowe poświadczenia (certyfikaty) znajomości języka polskiego dla cudzoziemców i obywateli polskich na stałe zamieszkałych za granicą.

Wszystkie niezbędne informacje na temat egzaminów z języka polskiego jako obcego znajdują się na stronie <http://certyfikatpolski.pl>.

Największe organizacje pozarządowe działające w Polsce na rzecz Polaków za granicą

- **Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”** – prowadzi od 1990 r. działania na rzecz Polaków zamieszkałych za granicą.

Stowarzyszenie jest organizacją pozarządową realizującą zadania państwowe zlecane przede wszystkim przez Kancelarię Senatu RP, a także Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Sportu. Celem Stowarzyszenia jest umacnianie więzi Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą z ojczyzną, z językiem polskim i kulturą oraz niesienie pomocy w zaspokajaniu różnorodnych potrzeb środowisk polskich oraz indywidualnych osób polskiego pochodzenia rozsianych po świecie. „Wspólnota Polska” współpracuje z organizacjami polonijnymi na wszystkich kontynentach w dziedzinie oświaty, nauki, kultury, sportu i turystyki. W 2007 r. wprowadzony został podział na geograficzne obszary działań polonijnych, który ma służyć spójnej polityce wobec poszczególnych regionów i dostosowaniu kierunków działalności do zmieniających się potrzeb Polaków w krajach zamieszkania. Podział ten uwzględnia przede wszystkim położenie geograficzne tych krajów, ich sytuację ekonomiczną oraz rozszerzenie Unii Europejskiej.

Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” realizuje następujące programy pomocowe:

- » wspieranie rozwoju polonijnej oświaty i nauki,
- » promowanie kultury polskiej i ochranianie dziedzictwa narodowego poza granicami,
- » wspieranie organizacji polonijnych i polskich za granicą,
- » pomoc charytatywna środowiskom polonijnym i polskim za granicą,
- » promocja spraw polonijnych.

Stowarzyszenie prowadzi Polonijny Bank Danych. Jest to internetowa baza informacji dotycząca Polonii i Polaków za granicą oraz krajowych organizacji i instytucji działających na ich rzecz, usystematyzowana według krajów i typu prowadzonej działalności. Znajduje się na stronie „Wspólnoty Polskiej” w zakładce „Polonia i Polacy /Polonijny Bank Danych”.

Adres internetowy Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” – www.wspolnota-polska.org.pl.

- **Fundacja „Semper Polonia”** – została powołana w 1997 r. Honorowy patronat nad Fundacją sprawuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, a nadzór merytoryczny Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Fundacja nawiązała współpracę przede wszystkim z Senatem RP, Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Biurem Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej. Głównym celem Fundacji jest pomoc środowiskom polonijnym na świecie, budowanie polskiego lobby na arenie międzynarodowej, promowanie polskich i polonijnych osiągnięć, w tym gospodarczych, naukowych i kulturalnych, oraz podejmowanie działań na rzecz zachowania polskiego dziedzictwa kulturowego i naukowego w Polsce i na świecie. Adres internetowy Fundacji „Semper Polonia” – www.semperpolonia.pl.
- **Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”** ustanowiona została w 1992 r. przez Skarb Państwa w celu współpracy z Polonią i Polakami na Wschodzie. Jednym z zadań Fundacji jest podtrzymywanie polskości poprzez upowszechnianie znajomości języka polskiego, polskiej kultury i tradycji narodowych. Fundacja realizuje kilka stałych programów, m.in. pomoc katedrom polonistyki i lektoratom języka polskiego w zagranicznych ośrodkach akademickich, opieka nad szkolnictwem polonijnym na Wschodzie i w Europie Środkowej, wspieranie polskiej prasy na Wschodzie, dokumentowanie śladów obecności Polaków w krajach b. ZSRR. Adres internetowy Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie” – www.pol.org.pl.
- **Fundacja „Oświata Polska za Granicą”** – działa od 1991 r. i realizuje kilka programów: program bezpłatnej wysyłki polskiej prasy do środowisk polskich na Wschodzie, program uzupełniania księgozbiorów polskich w bibliotekach za granicą, zaopatrywanie nauczycieli języka polskiego na Wschodzie w pomoce dydaktyczne. Na zlecenie Kancelarii Senatu RP Fundacja realizuje zadania wyposażania polskich stowarzyszeń i ośrodków oświatowych w pomoce naukowe, książki, kasety wideo.
- **Stowarzyszenie „Bristol” Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego** – powstało w 1996 r. Ma na celu rozwijanie i propagowanie inicjatyw, postaw i działań sprzyjających promocji nauki języka polskiego w świecie, upowszechnianie wiedzy o polskiej literaturze, historii, kulturze i sztuce, a także przyczynianie się do podwyższania poziomu nauczania języka polskiego jako obcego. Ma również wspierać organizacyjnie i rzeczowo osoby fizyczne i jednostki organizacyjne, które podejmują takie

działania. Stowarzyszenie podaje adresy ponad 200 aktywnych członków, nauczycieli języka polskiego zatrudnionych w ośrodkach akademickich w Polsce i za granicą w krajach, takich jak Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Rosja, Czechy czy Szwecja.

Adres internetowy Stowarzyszenia „Bristol” – <http://bristol.uni.lodz.pl>.

Organizacje młodzieżowe działające w Polsce na rzecz Polaków za granicą

- **Związek Harcerstwa Polskiego** – utrzymuje kontakty z dziećmi i młodzieżą polonijną oraz Polakami mieszkającym poza granicami kraju od 1990 r. ZHP współpracuje z polskimi organizacjami harcerskimi na Białorusi, Litwie, w Republice Czeskiej, ze Związkiem Harcerstwa Polskiego poza Granicami Kraju, (mającym swoje organizacje m.in. w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Australii), a także ze środowiskami harcerskimi na Ukrainie, w Kazachstanie, Mołdawii, Niemczech, na Węgrzech, w Irlandii i Brazylii.
Adres internetowy Związku Harcerstwa Polskiego – www.zhp.pl.
- Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej od momentu swego powstania na przełomie lat 80. i 90. propaguje harcerskie ideały: prawa i przyrzeczenia harcerskiego w środowiskach polskich na Wschodzie, gdzie wspiera odtwarzające się harcerstwo na Litwie, Łotwie, Ukrainie, Białorusi, a także w Estonii, Mołdawii i Kazachstanie.
Adres internetowy Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej – www.zhr.pl.

Organizacje działające w krajach o największych skupiskach Polaków

Polonijne organizacje obywatelskie dały początek większości społecznych szkół sobotnich. Organizacje pozarządowe wspierają oświatę polską poza granicami kraju zarówno w skali lokalnej, jak i w skali poszczególnych krajów i na szczeblu międzynarodowym.

Poniżej prezentujemy wybrane organizacje działające w krajach, gdzie istnieją największe skupiska Polaków.

- **Polska Macierz Szkolna w Londynie** – powołana przez środowiska emigracji polskiej po II wojnie światowej, sprawuje pieczę nad kilkudziesięcioma polskimi szkołami przedmiotów ojczystych (sobotnimi) w Wielkiej Brytanii, organizuje egzaminy na dwu poziomach maturalnych (GCSE oraz AS i AL Level), kursy metodyczne dla nauczycieli, kursy przygotowawcze do egzaminów dla młodzieży oraz konkursy wiedzy o Polsce, prowadzi księgarnię, wydaje czasopisma („Dziatwa”, „Razem Młodzi Przyjaciele”, „Poradnik Metodyczny dla Nauczycieli” i inne) oraz podręczniki szkolne. PMSz systematycznie współpracuje z Polonijnym Centrum Nauczycielskim i Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska”.
- **Komisja Oświatowa Kongresu Polonii Amerykańskiej** – jest organizacją pedagogiczną, koordynującą pracę szkół kształcących w 24 stanach Ameryki. W jej skład wchodzi cztery regionalne ośrodki oświatowe: w Nowym Jorku (Centrala Polskich Szkół Kształcących w Ameryce), w Chicago (Zrzeszenie Nauczycieli Polskich), w Detroit (ZNP – Michigan) oraz w Los Angeles (Forum Nauczycieli Zachodniego Wybrzeża). Przy współpracy wymienionych organizacji Komisja Oświatowa KPA organizuje konferencje, sympozja i zjazdy nauczycieli polonijnych. Komisja reprezentuje także interesy oświaty polonijnej wobec władz polskich i amerykańskich. Komisja wydaje kwartalnik „Głos Nauczyciela” w Chicago oraz „Komunikaty Komisji Oświatowej KPA” w Nowym Jorku. Ważną częścią pracy Komisji są tzw. Regents exams – egzaminy stanowe ze znajomości języka polskiego, za które uczniowie otrzymują odpowiednią liczbę kredytów w szkołach amerykańskich.
- **Chrześcijańskie Centrum Krzewienia Kultury i Tradycji i Języka Polskiego w Niemczech** – zostało założone w 1994 r. Jego podstawowymi celami są m.in.: popieranie nauki języka polskiego, kultury i tradycji polskich w Niemczech; wychowanie młodego pokolenia w duchu i w zgodzie z nauką Kościoła rzymskokatolickiego; popieranie przyjaźni i wymiany kulturalnej między narodem polskim i niemieckim. Stowarzyszenie zrzesza katolicką Polonię i polskich katolików skupionych i działających społecznie we wszystkich polskich ośrodkach duszpasterskich. W większości polskich parafii zorganizowana jest regularna katecheza w języku polskim, a w blisko pięćdziesięciu – nauka języka polskiego często połączona dodatkowo z nauką geografii lub historii Polski.

Podobną działalność prowadzą inne organizacje polonijne:

- » Zrzeszenie Nauczycielstwa Polskiego w Wielkiej Brytanii,
- » Polska Macierz Szkolna w Niemczech,
- » Polska Macierz Szkolna w Belgii,
- » Polskie Towarzystwo Szkolne „Oświata” w Berlinie,
- » Związek Nauczycieli Języka Polskiego i Pedagogów w Niemczech,
- » Stowarzyszenie Nauczycieli Szkół Polskich na Litwie „Macierz Szkolna”,
- » Forum Szkół Polonijnych w Holandii,
- » Skandynawska Unia Oświaty Polonijnej,
- » Związek Nauczycielstwa Polskiego w Kanadzie.

Zamieszczone wyżej informacje mogą być przydatne do przygotowania przemyślanego projektu utworzenia nowej placówki nauczania języka polskiego, jeśli po przyjeździe okaże się, że jest ona potrzebna. Dobry plan, uwzględniający również finansową stronę projektu, wskazujący zadeklarowanych i potencjalnych partnerów projektu, a także możliwości skorzystania z pomocy wolontariuszy, przygotowany zgodnie z lokalnym prawem, ma duże szanse powodzenia.

Przed wyjazdem z Polski warto zapoznać się z opracowanym przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych „Raportem o sytuacji Polonii i Polaków za granicą – 2009” i odszukać tam informacje dotyczące sytuacji w kraju, do którego zamierza się wyjechać. Zamieszczone w „Raporcie” informacje zostały przygotowane przez placówki dyplomatyczne i konsularne oraz główne organizacje polonijne.

Pełen tekst „Raportu o sytuacji Polonii i Polaków za granicą – 2009” znajduje się na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych: ww.msz.gov.pl, w zakładce „Polityka Zagraniczna – Sprawy Polonii”.

Aa Bb Cc

Informacja dla nauczycieli polskich za granicą

Rola i zadania nauczycieli w szkołach polskich za granicą

Wiele osób wyjeżdża z Polski, deklarując gotowość podjęcia pracy nauczyciela języka polskiego w środowiskach polskiej emigracji. Trzeba jednak pamiętać, że zadania nauczycieli zatrudnionych w szkołach polskojęzycznych za granicą istotnie różnią się od zadań nauczycieli w kraju.

Pracując z uczniami poza Polską, nauczyciel staje przed szczególnym zadaniem: powinien realizować program podtrzymywania znajomości języka polskiego i wychowywania ucznia w kulturze polskiej, a jednocześnie uwzględnić i wykorzystać doświadczenia edukacyjne ucznia zdobyte w szkole lokalnej. Uczeń przychodzący zwykle raz w tygodniu do sobotniej szkoły języka i kultury polskiej charakteryzuje się doświadczeniami zdobytymi podczas nauki w szkole działającej w innym niż polski systemie oświaty. Do szkoły miejscowej chodzi przez cały tydzień, przebywa na co dzień w odmiennym kulturowo i językowo środowisku. Do szkoły polskiej przychodzi, by podtrzymać i doskonalić znajomość języka ojczystego, historii i tradycji, w której został wychowany lub którą chce poznać.

Wpływ dwóch kultur, niekiedy jeszcze trzeciej – w przypadku małżeństw mieszanych zamieszkujących w kraju obcym dla obu rodziców, jest różny i zależy od warunków domowych, decyzji rodziny o wyborze języka, którym posługuje się w domu, intensywności kontaktów z Polską.

Dysponując zwykle nie większą niż 100 liczbą godzin rocznie kontaktu z uczniem, nauczyciel musi sięgać po różne formy pracy i przywiązywać dużą wagę do współpracy z rodzicami. Lekcje i kontakt bezpośredni z uczniami nauczyciel może wykorzystać, aby przekazać podstawowe wiadomości z języka polskiego, historii, geografii i informacji o współczesnej Polsce. Rozwijanie i utrwalanie tej wiedzy odbywa się zazwyczaj już poza formalnymi lekcjami.

Działania nauczyciela na obczyźnie to także wychowawcze wysiłki, aby nauczyć dzieci pielęgnowania polskich tradycji (tu najważniejsze jest współdziałanie z rodzicami i lokalnym środowiskiem polonijnym), by nauczyć poznawania i szanowania historii ojczyzny, by wykształcić czynną postawę społeczną ucznia i nauczyć go aktywności także w środowisku Polaków i w kontaktach z Polską.

Nauczyciel musi ponadto zadbać o nauczanie uczniów szacunku dla odmienności, o niestawianie uczniom w sytuacji konieczności wyboru jednej strony przeciw drugiej czy deklarowania wyższości jednej kultury nad drugą.

Lokalne programy nauczania zawierają zwykle niewiele informacji o Polsce, zatem polscy uczniowie są pozbawieni możliwości zdobycia rzetelnej wiedzy na temat kraju swojego pochodzenia w szkole obcego systemu oświaty. Wypełnianie tych luk w „polskim” wykształceniu dzieci i młodzieży to zasadnicza rola nauczyciela w szkole polskiej za granicą. Jednocześnie będąc przewodnikiem po ojczyźnie kulturze, powinien pomóc wyjaśniać powiązania polskiej kultury z kulturą kraju zamieszkania, Europy i świata.

Szkoła, w której odbywają się lekcje języka polskiego, historii, geografii i polskiej kultury, to nie tylko miejsce nauki poszczególnych przedmiotów. Szkoła polska za granicą to wspólnota, przekaz kultury i świadomości narodowej.

Nauczyciel szkoły polskiej za granicą jest oceniany przez rodziców uczniów i całe środowisko polskie nie tylko ze względu na swoje umiejętności merytoryczne i dydaktyczne, ale również ze względu na postawę i umiejętność integrowania środowiska wokół wartości narodowych, języka polskiego jako „ojczyzny-polszczyzny”. Także dla lokalnej społeczności: sąsiadów, przedstawicieli urzędów i innych instytucji kraju pobytu nauczyciel języka polskiego jest „wizytówką” Polski – jego działalność rzutuje na postrzeganie naszego kraju.

Trzeba przy tym brać pod uwagę fakt, że nauczyciel języka polskiego za granicą staje zwykle przed koniecznością stałego zatrudnienia w innym miejscu pracy niż szkoła. Wynika to z małej liczby godzin nauczania języka polskiego w szkołach sobotnich lub języka ojczystego w szkołach miejscowego systemu oświaty.

W placówkach oświatowych prowadzących za granicą nauczanie języka polskiego pracują nauczyciele o różnicowanych kwalifikacjach i przygotowaniu zawodowym. Różnicowane są także formy ich zatrudnienia i wynagradzania. Można wyróżnić kilka grup nauczycieli języka polskiego, historii, geografii i kultury polskiej za granicą.

- **Nauczyciele wolontariusze.** To najliczniejsza i zarazem najbardziej zróżnicowana grupa nauczycieli. Zaliczają się do niej głównie działacze polonijni oraz duchowni. Wolontariusze stanowią zdecydowaną większość nauczycieli pracujących w społecznych szkołach sobotnich, które w pierwszych latach swojego istnienia opierały się wyłącznie na społecznej pracy liderów. Zdarza się, że z czasem wolontariusze otrzymują niewielkie wynagrodzenie, będące raczej rekompensatą ponoszonych kosztów np. dojazdu do szkoły. Często nie mają kwalifikacji ani formalnego przygotowania do wykonywania zawodu nauczyciela w regularnych szkołach czy to w Polsce, czy w kraju emigracji. Należy przy tym jednak podkreślić, że wśród wolontariuszy pracujących w szkołach sobotnich są również osoby posiadające pełne przygotowanie merytoryczne i pedagogiczne, uzyskane w Polsce lub w kraju zamieszkania. Nauczyciele wolontariusze podnoszą swoje kwalifikacje – bardzo licznie uczestniczą w kursach, warsztatach, szkoleniach on-line, organizowanych przez Polonijne Centrum Nauczycielskie lub organizacje pozarządowe.
- **Nauczyciele zatrudniani i opłacani przez społeczne instytucje oświatowe innych państw** – sposób ich zatrudnienia jako nauczycieli w szkołach społecznych i wymagania dotyczące ich kwalifikacji zawodowych regulują przepisy wewnętrzne każdego z państw.
- **Nauczyciele zatrudniani i opłacani przez polskie instytucje publiczne.** Wśród nich są nauczyciele delegowani, kierowani z Polski i zatrudniani w miejscu swego zamieszkania za granicą przez dyrektorów lub kierowników szkół podlegających Zespołowi Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą.
- **Nauczyciele Szkół Europejskich.** Nauczyciele zatrudnieni w Szkole Europejskiej muszą legitymować się stopniem nauczyciela dyplomowanego. Na okres pracy za granicą otrzymują urlop bezpłatny ze szkoły, która ich zatrudnia w Polsce. Część kosztów zatrudnienia każdego nauczyciela pokrywa polski budżet, część instytucje europejskie.

- **Nauczyciele zatrudnieni w systemach edukacji innych państw.** Ci nauczyciele zatrudnieni są przez dyrekcje szkół funkcjonujących w systemach edukacji innych państw: szkół z polskim językiem nauczania w Czechach, na Litwie czy Ukrainie oraz w lokalnych szkołach, w których nauczany jest przedmiot „język polski” jako język ojczysty lub obcy, np. w Niemczech, Szwecji, Danii. Sprawy kwalifikacji zawodowych i zasady zatrudniania nauczycieli regulują przepisy wewnętrzne tych państw.

Nauczyciele, którzy zamierzają za granicą kontynuować pracę w zawodzie nauczyciela, powinni przed wyjazdem z Polski:

- » przeanalizować ścieżkę swojej dotychczasowej kariery pedagogicznej, biorąc pod uwagę fakt, że Karta Nauczyciela obowiązuje tylko na terenie Polski – nie można korzystać z jej uprawnień poza granicami kraju,
- » dobrze poznać język kraju pobytu, zabrać ze sobą dokument potwierdzający jego znajomość,
- » zapoznać się z przepisami dotyczącymi warunków zatrudniania nauczycieli, wymaganiami dotyczącymi kwalifikacji – na terenie Polski informacje na ten temat można uzyskać w konsulacie lub ambasadzie kraju docelowego,
- » zabrać dokumenty potwierdzające kwalifikacje, pamiętając, że każdy kraj ma własne przepisy regulujące uznawanie wykształcenia; polskie dyplomy mogą być uznawane albo na mocy umów międzynarodowych o uznaniu równoważności dokumentów o wykształceniu, albo – w krajach, z którymi takich umów nie podpisano – na podstawie obowiązujących w danym kraju przepisów o uznawalności zagranicznych dyplomów. Przed wywiezieniem za granicę polski dyplom powinien zostać poddany procedurze legalizacji.

Informacje o krajach, z którymi Polska podpisała umowy o uznawaniu wykształcenia, są dostępne na stronie Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej – www.buwivm.edu.pl. Na tej stronie można również dowiedzieć się o uznawaniu kwalifikacji i dyplomów w krajach Unii Europejskiej. Informacji o tym, jak wygląda procedura uznania polskiego dyplomu w konkretnym kraju, należy zasięgnąć w ośrodku zajmującym się sprawami uznawalności wykształcenia właściwym dla danego kraju (ENIC/NARIC). Adresy ośrodków ENIC/NARIC można znaleźć na stronie www.enic-naric.net.

W przypadku posiadania kwalifikacji umożliwiających podjęcie pracy w zawodzie nauczyciela warto:

- sprawdzić możliwości zatrudnienia: w szkole lokalnego systemu oświaty, w polskiej szkole przy ambasadzie RP lub szkolnym punkcie konsultacyjnym przy najbliższym konsulacie RP, w polskiej szkole społecznej najbliższej swego miejsca pobytu. Adresy szkół i punktów konsultacyjnych Zespołu Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą znajdują się na stronie www.spzg.pl, adresy szkół społecznych można znaleźć na stronie www.polska-szkola.pl, a w konsulacie polskim, właściwym dla miejsca zamieszkania za granicą, można z pewnością uzyskać informacje o wszystkich szkołach, także tych, które organizują zajęcia z języka ojczystego w szkołach systemu edukacji kraju pobytu,
- zainteresować się działalnością miejscowej organizacji polonijnej i poinformować o swoich kompetencjach lokalne środowisko – organizację, parafię, sąsiedztwo,
- jeśli to możliwe, poświęcić swój czas i podjąć pracę w szkole jako wolontariusz – zapewni to kontakt z uczniami i rodzicami,
- w razie braku możliwości zatrudnienia w istniejącej szkole – jeśli będzie to możliwe i potrzebne miejscowemu środowisku polonijnemu – podjąć próbę założenia nowej placówki,
- uzyskać informację, w jaki sposób kraj pobytu realizuje swoją politykę w zakresie wielokulturowości, czy wspiera finansowo i organizacyjnie nauczanie języków ojczystych dzieci pracowników migrujących lub mniejszości narodowych,
- poznać sytuację innych grup narodowościowych w zakresie nauczania języków ojczystych w lokalnym środowisku,
- poszukać sprzymierzeńców dla swojego projektu, skontaktować się z miejscową organizacją polonijną, powołać grupę inicjatywną, angażując rodziców przyszłych uczniów,
- sprawdzić, czy w kraju pobytu istnieją państwowe lub lokalne programy nauczania języków ojczystych,
- zainteresować się ofertą szkoleń dla nauczycieli pracujących za granicą, organizowanych przez Polonijne Centrum Nauczycielskie, organizacje pozarządowe w Polsce, społeczne organizacje polonijne; oferty szkoleń można znaleźć na stronach Polonijnego Centrum Nauczycielskiego, Zespołu Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą, Instytutu Pamięi Narodowej, Ośrodka Rozwoju Edukacji, fundacji i stowarzyszeń działających na rzecz Polaków za granicą, na stronie www.polska-szkola.pl,
- zapewnić sobie dostęp do materiałów dydaktycznych – informacje znajdują się na stronach internetowych Zespołu Szkół – www.spzg.pl oraz www.polska-szkola.pl, a także organizacji pozarządowych.

UWAGA!

Ramy programowe dla szkół nadzorowanych przez Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą oraz „Podstawa programowa dla dzieci uczących się w szkołach polskich za granicą”, a także przykładowe programy nauczania znajdują się na stronie internetowej www.polska-szkola.pl.

W razie braku kwalifikacji nauczycielskich można skorzystać z oferty Polonijnego Centrum Nauczycielskiego (PCN) – instytucja ta oferuje kursy przeznaczone dla osób nieposiadających kwalifikacji, a uczących języka polskiego za granicą. Z kursów PCN można korzystać podczas wakacji i w ciągu roku szkolnego, w Polsce i w kraju zamieszkania. Można zdobyć kwalifikacje również na kursach on-line. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie Polonijnego Centrum Nauczycielskiego www.pcn.lublin.pl.

Myśląc o wyjeździe z Polski i podjęciu pracy nauczyciela języka polskiego za granicą, warto też rozważyć możliwość podjęcia studiów podyplomowych w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego. Studia te również umożliwiają zdobycie kwalifikacji w zakresie nauczania języka polskiego. Poznanie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego jest szczególnie przydatne w środowiskach, gdzie są dzieci z małżeństw mieszanych lub nauką polskiego są zainteresowani cudzoziemcy.

Studia podyplomowe w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego prowadzą następujące uczelnie w Polsce:

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – www.umcs.lublin.pl,

Uniwersytet Warszawski – www.uw.edu.pl,

Uniwersytet Śląski w Katowicach – www.us.edu.pl,

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu – www.umk.pl,

Uniwersytet Wrocławski – www.uni.wroc.pl,

Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu – <http://amu.edu.pl>,

Uniwersytet Jagielloński – www.uj.edu.pl.

Informacja o nowych programach nauczania i materiałach edukacyjnych dla dzieci polskich uczących się za granicą

W toku prac zespołu ekspertów oraz doświadczonych nauczycieli z polskich szkół poza granicami kraju powstały specjalne programy nauczania.

„Podstawa programowa (ramy programowe)” – wytyczne do tworzenia lokalnych programów nauczania języka polskiego oraz wiedzy o kulturze, historii i geografii Polski, a także kreowania własnych materiałów dydaktycznych. Podstawa zawiera opis tego, co uczeń powinien wiedzieć i umieć na zakończenie danego etapu kształcenia, ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji językowych jako narzędzi niezbędnych w procesie poznawania literatury, historii i kultury polskiej. Opis umiejętności uczniów pozwala zanalizować oferty szkół lokalnych, diagnozować wiedzę uczniów i planować nauczanie uzupełniające.

Wymagania zostały opracowane dla trzech grup wiekowych: 5-9 lat, 10-13 lat oraz powyżej 14 lat, z uwzględnieniem możliwości percepcyjnych uczniów i ich rozwoju poznawczego, a także dla trzech poziomów umiejętności językowych: A – podstawowego, B – średnio zaawansowanego, C – zaawansowanego.

Dla każdej grupy wiekowej opracowano dwa zestawy lektur (podstawowy i uzupełniający) poszerzone o inne teksty z dziedziny kultury.

Opracowanie składa się z dwóch bloków programowych:

- nauczanie języka polskiego zgodnie z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego,
- wiedza o Polsce – kultura, geografia i historia Polski.

Wymienione poniżej przykładowe programy nauczania stanowią inspirację dla szkoły i nauczycieli do tworzenia własnych programów, indywidualnie dostosowanych do potrzeb uczniów:

- edukacji wczesnoszkolnej dla dzieci w wieku 5-9 lat – „Rok polski”,

- nauczania języka polskiego i historii dla uczniów w wieku 10-13 lat – „Własną drogą”,
- nauczania geografii dla uczniów w wieku 10-13 lat – „Wakacyjne wędrówki po Polsce”,
- nauczania języka polskiego dla uczniów w wieku powyżej 14 lat – „Moja polska kulturaoteka”,
- nauczania historii dla uczniów w wieku powyżej 14 lat – „Cztery pokolenia Polaków”,
- nauczania geografii dla uczniów w wieku powyżej 14 lat – „Na mapie Polski”.

Materiały edukacyjne dla dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą zostały opracowane w formie internetowego modułowego podręcznika. Tytuł podręcznika: **Włącz Polskę!**

Internetowy podręcznik **Włącz Polskę!** umożliwia tworzenie własnych zestawów materiałów edukacyjnych z dostępnych przykładowych programów nauczania. Nauczyciel sam określa poziom językowy i poziom rozwoju kompetencji uczniów, a następnie z wybranych przez siebie modułów tworzy indywidualny podręcznik. Dostosowany do potrzeb i możliwości uczniów zestaw materiałów edukacyjnych stanowi idealne rozwiązanie dla polskich nauczycieli poza granicami kraju.

Czym się wyróżnia podręcznik **Włącz Polskę!?**

Przykładowe programy nauczania zbudowane są modułowo – nauczyciel może wybierać z różnych programów tylko te treści, które wykorzysta na lekcjach, składać je i drukować w dowolnej kolejności. Materiały edukacyjne **Włącz Polskę!** to zestawy treści i oryginalnych materiałów opracowanych przez ekspertów i doświadczonych nauczycieli specjalnie na potrzeby polskich uczniów poza granicami kraju. Pozwalają one na dostosowanie treści edukacyjnych do indywidualnych potrzeb uczniów oraz do ich poziomu językowego. Wolno je kopiować i dystrybuować w różnych formach w celu zapewnienia dostępu do nich swoim uczniom (np. nauczyciel lub szkoła ma prawo niekomercyjnie drukować i powielać je w formie papierowej na potrzeby uczniów). Korzystanie z materiałów edukacyjnych **Włącz Polskę!** jest nieodpłatne i otwarte. Materiały edukacyjne dostępne są dla każdego zainteresowanego, niezależnie od statusu szkoły, w której się uczy – można je wykorzystywać również w edukacji nieformalnej, nauczaniu domowym, samodoskonaleniu. Materiały edukacyjne **Włącz Polskę!** są dostępne bez procedur rejestracji.

Podstawę programową, przykładowe programy nauczania i podręcznik **Włącz Polskę!** można znaleźć na stronach: www.polska-szkola.pl oraz www.polskaszkoła.edu.pl.

Projekt opracowania i pilotażowego wdrożenia innowacyjnych programów nauczania przeznaczonych dla dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą jest finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Nauczyciele uczący w szkołach polskich za granicą mają obecnie do dyspozycji:

- w szkołach przy polskich placówkach dyplomatycznych i konsularnych – ramy programowe,
- w szkołach społecznych – podstawę programową.

Omówione powyżej nowe propozycje ściśle nawiązują do podstawy programowej obowiązującej w polskim systemie edukacji w kraju – zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. nr 4, poz. 17).

Nowa podstawa programowa dla dzieci polskich za granicą i internetowy podręcznik **Włącz Polskę!** są szansą ustabilizowania programów i pomocy dydaktycznych oraz uporządkowania relacji między nauczaniem w szkołach za granicą i w kraju.

Informacja dla rodziców uczniów polskich za granicą

Gdy rodzice wyjeżdżają za granicę, a dziecko zostaje w Polsce

Decyzja o wyjeździe do pracy za granicę oznacza dla całej rodziny wielkie zmiany. Nieobecność rodziców jest dla dziecka trudną sytuacją i może ono odczuwać tęsknotę, smutek, osamotnienie. Może nawet zachwiać poczuciem bezpieczeństwa dziecka. Rozstanie z rodzicami może spowodować jego kłopoty w nauce, problemy wychowawcze w szkole i w domu, wywoływać lęki, zaburzenia zdrowia. Dlatego bardzo ważne jest podtrzymywanie więzi z własnym dzieckiem w rozmaity sposób: drogą telefoniczną, internetową, listowną. Każdy kontakt, każdy sposób wyrażenia pamięci, okazanie dziecku uczucia miłości i tęsknoty pomogą mu przetrwać trudny czas rozłąki.

Rodzice powinni pamiętać, że za wychowanie i rozwój dziecka to oni ponoszą odpowiedzialność, a władza rodzicielska to przede wszystkim obowiązki rodziców względem swojego dziecka: – sprawowanie nad nim opieki, obowiązek wychowywania go, dbania o jego rozwój fizyczny i psychiczny, przygotowania go do życia w społeczeństwie, decydowania w najważniejszych dla niego sprawach. Przedmiotem największej troski rodziców powinna być jak najlepsza ochrona interesów dziecka. Nawet najbardziej opiekuńcze państwo nie może zastępować ani wyręczać rodziców w ich podstawowych obowiązkach rodzicielskich. Może jedynie wspierać rodziców w wykonywaniu obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci przez zapewnienie funkcjonowania i rozwoju różnorodnych instytucji edukacyjnych i opiekuńczych. Mówi o tym art. 18 przywoływanej już wcześniej Konwencji o praw dziecka z 1989 r.

Podjmując decyzję o wyjeździe za granicę i pozostawieniu dziecka w kraju, trzeba pamiętać o kilku niezwykle ważnych zasadach.

Konieczne należy poinformować szkołę lub przedszkole o zamiarze wyjazdu, wskazać osobę ustanowioną prawnym opiekunem dziecka i ustalić zasady kontaktu. W razie jakichkolwiek pytań

lub wątpliwości można skontaktować się z dyrektorem szkoły lub przedszkola, do którego uczęszcza dziecko, z pedagogiem, psychologiem, pracownikami kuratorium oświaty.

W przypadku przemijającej przeszkody w wykonywaniu władzy rodzicielskiej, jaką jest wyjazd rodziców, są oni zobowiązani do ustanowienia opiekuna prawnego dla swego dziecka. Opiekę nad dzieckiem można powierzyć tylko osobie odpowiedzialnej, godnej zaufania, bliskiej dziecku i rodzinie, posiadającej pełnię praw obywatelskich. Jedyną drogą ustanowienia opiekuna prawnego dla dziecka jest zwrócenie się z odpowiednim wnioskiem do właściwego sądu rodzinnego.

Dopełnienie formalności związanych z ustanowieniem prawnego opiekuna dziecka spowoduje, że będzie ono mogło np.:

- wyjechać na wycieczkę szkolną,
- brać udział w zajęciach pozalekcyjnych, zawodach sportowych, konkursach,
- korzystać z pomocy poradni psychologiczno-pedagogicznej (np. przy ubieganiu się o opinię w razie dysleksji rozwojowej, dostosowania warunków na sprawdzianach i egzaminach),
- korzystać z opieki medycznej.

Jeżeli rodzice zaniedbają swoje obowiązki wobec dziecka i nie wystąpią o ustanowienie opiekuna prawnego na czas ich nieobecności, sąd opiekuńczy może ich pozbawić władzy rodzicielskiej.

Gdy dziecko wyjeżdża z rodzicami za granicę

Powszechne prawo do nauki w zakresie podstawowym jest jedną z zasad ogólnie uznawanych w całym świecie. Oznacza to, że niemal we wszystkich państwach istnieje obowiązek szkolny, któremu podlegają wszystkie dzieci, także dzieci przedstawiciele mniejszości narodowych oraz cudzoziemców. Każde państwo ma własne przepisy, które szczegółowo określają kształt systemu edukacji tego państwa i zakres obowiązku szkolnego. Obowiązkiem rodziców jest poznać je i zapewnić dziecku możliwość rozpoczęcia lub kontynuowania nauki bez względu na miejsce pobytu.

O co należy zadbać przed wyjazdem z Polski, aby dziecko mogło kontynuować naukę?

W Polsce każde dziecko do 18. roku życia podlega obowiązkowi szkolnemu i nauki. Dobrze jest jeszcze przed wyjazdem z kraju zapewnić dziecku naukę w szkole za granicą. W tym celu należy zebrać informacje o systemie edukacji w kraju docelowym oraz potrzebne dokumenty. Wskazane jest, aby już przed wyjazdem dziecko rozpoczęło naukę języka obcego – łatwiej mu będzie porozumieć się z nauczycielami i dziećmi w nowej szkole. Najkorzystniej jest tak zaplanować wyjazd, by dziecko nie przerywało nauki w trakcie roku szkolnego.

Planując wyjazd:

- warto skontaktować się z polskim konsulem w kraju miejsca pobytu,
- koniecznie należy poinformować dyrektora szkoły/gminę o wyjeździe, aby uniknąć konsekwencji prawnych wynikających z nieposyłania dziecka do szkoły, czyli nierealizowania obowiązku szkolnego lub nauki,
- warto uzyskać od dyrektora szkoły (wychowawcy, pedagoga szkolnego) opinię o uczniu dotyczącą jego uzdolnień, zainteresowań, ewentualnych trudności czy specjalnych potrzeb edukacyjnych i przetłumaczyć ją na język kraju pobytu lub język angielski; w ten sposób dziecko będzie miało ułatwiony start w nowej szkole – od pierwszego dnia będzie miało szansę być otoczone odpowiednią opieką i właściwie ukierunkowane,
- trzeba zabrać z Polski ostatnie świadectwo szkolne oraz metrykę urodzenia (odpis aktu urodzenia) dziecka i przetłumaczyć te dokumenty na język kraju pobytu lub na język angielski.

Podczas pobytu za granicą uczeń ma prawo do bezpłatnej, publicznej edukacji. Dzieci obywateli polskich przebywających poza granicami kraju realizują obowiązek szkolny i obowiązek nauki w kraju zamieszkania w lokalnym systemie edukacji, zgodnie z obowiązującymi tam przepisami. Uzupełnieniem tej edukacji mogą być zajęcia z języka polskiego, historii i geografii Polski i ewentualnie innych przedmiotów w polskich szkołach sobotnich.

W kilku krajach, w lokalnych systemach edukacji, możliwa jest nauka języka polskiego jako przedmiotu „język ojczysty” czy „język obcy” w ramach zajęć obowiązkowych lub dodatkowych.

Jednakże są przypadki, w których uczeń nie może skorzystać z prawa do bezpłatnej, publicznej edukacji w kraju zamieszkania, ponieważ nie pozwala mu na to jego sytuacja rodzinna czy inne okoliczności losowe (dotyczy to np. dzieci podróżujących po świecie z rodzicami wykonującymi wolne zawody, przebywającymi na krótkich stażach zagranicznych), albo jest zainteresowany (równoległe z nauką w lokalnym systemie edukacji) kontynuowaniem nauki w polskim systemie oświaty. W takich sytuacjach uczeń (posiadający polskie obywatelstwo) na każdym etapie edukacji, począwszy od obowiązkowego przygotowania przedszkolnego aż do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, może skorzystać z tzw. nauczania domowego w Polsce.

- Na wniosek rodziców, dyrektor przedszkola w Polsce, do którego uczeń został przyjęty, może zezwolić, w drodze decyzji, na spełnianie przez dziecko obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, poza przedszkolem, oddziałem przedszkolnym lub inną formą wychowania przedszkolnego – zgodnie z art. 16 ust. 8 ustawy o systemie oświaty.
- Na wniosek rodziców, dyrektor szkoły w Polsce, do której uczeń został przyjęty, może zezwolić, w drodze decyzji, na spełnianie przez dziecko obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą – zgodnie z art. 16 ust. 8 ustawy o systemie oświaty.

Dyrektor może wydać zezwolenie na wniosek rodziców (złożony do dnia 31 maja), jeżeli do wniosku rodzice dołączyli:

- opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej,
- oświadczenie rodziców o zapewnieniu dziecku warunków umożliwiających realizację podstawy programowej obowiązującej na danym etapie kształcenia,
- zobowiązanie rodziców do przystępowania w każdym roku szkolnym przez dziecko spełniające obowiązek szkolny do rocznych egzaminów klasyfikacyjnych.

Zezwolenie może zostać cofnięte:

- na wniosek rodziców,
- jeżeli dziecko z przyczyn nieusprawiedliwionych nie przystąpiło do rocznego egzaminu klasyfikacyjnego albo nie zdało rocznych egzaminów klasyfikacyjnych,
- w razie wydania zezwolenia z naruszeniem prawa.

Uczeń spełniający obowiązek szkolny (lub obowiązek nauki) poza szkołą:

- jest zapisany do szkoły w Polsce, ma prawo do otrzymania legitymacji szkolnej,
- corocznie przystępuje do egzaminu klasyfikacyjnego z zakresu części podstawy programowej obowiązującej na danym etapie kształcenia, uzgodnionej na dany rok szkolny przez rodziców z dyrektorem szkoły; do egzaminu wystarczy przystąpić jeden raz w roku szkolnym,
- po zdaniu egzaminów klasyfikacyjnych otrzymuje świadectwo ukończenia poszczególnych klas, uczniowi nie ustala się oceny zachowania.

WAŻNE!

Korzystanie z nauki w formie nauczania domowego w polskim systemie oświaty nie zwalnia ucznia z realizacji obowiązku szkolnego w kraju pobytu, o ile istnieje tam taki obowiązek.

Dodatkowe informacje dotyczące edukacji dzieci wyjeżdżających z rodzicami za granicę, w tym możliwości realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki poza szkołą (tzw. nauczanie domowe), można uzyskać:

- na portalu www.polska-szkola.pl,
- w Departamencie Współpracy Międzynarodowej Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Jak zapisać dziecko do szkoły za granicą?

We wszystkich krajach Unii Europejskiej, a także w wielu innych krajach, każde dziecko przebywające za granicą ma prawo i obowiązek nauki w tamtejszym systemie edukacji. Przyjęcie dziecka do szkoły regulują przepisy wewnętrzne danego kraju – można się z nimi zapoznać przed wyjazdem z Polski w ambasadzie tego państwa lub na stronach internetowych ministerstwa edukacji danego państwa. W większości krajów na świecie należy zapisać dziecko do lokalnej szkoły i klasy odpowiadającej jego wiekowi. W większości państw nauka jest obowiązkowa od 6. do 16. roku życia (w Wielkiej Brytanii i Holandii od 5. roku życia). W niektórych krajach dzieci objęte są również nieobowiązkową edukacją przedszkolną trwającą dwa lata. W szkołach państwowych nauka jest bezpłatna. W większości krajów świadectwa promocyjne, poświadczające przejście z klasy do klasy, nie są dokumentami państwowymi, a wyłącznie informacją dla rodziców o postępach dziecka.

Po przyjeździe do kraju pobytu należy:

- wybrać lokalną szkołę, w której dziecko będzie spełniało obowiązek szkolny i obowiązek nauki (może to być również szkoła innego kraju, np. francuska w Niemczech lub nauczająca wszystkich przedmiotów polska szkoła w Atenach i Moskwie, dzieci pracowników instytucji UE mogą uczyć się w specjalnie dla nich utworzonych Szkołach Europejskich); trzeba jednak pamiętać, że mimo obowiązku szkolnego, nie we wszystkich krajach obowiązuje rejonizacja i czasami najbliższa miejsc zamieszkania szkoła może nie mieć wolnych miejsc,
- postarać się zapisać dziecko do szkoły, bezpośrednio albo za pośrednictwem lokalnego biura edukacji, przed rozpoczęciem roku szkolnego, a jeszcze lepiej przed wakacjami,
- dowiedzieć się, najlepiej bezpośrednio w szkole, jakie dokumenty należy przedstawić, zapisując dziecko do szkoły; na ogół potrzebne są:
 - » metryka urodzenia dziecka,
 - » dokument potwierdzający tożsamość (paszport, dowód osobisty),
 - » poświadczenie adresu zamieszkania (w niektórych krajach wystarczy umowa wynajmu mieszkania),
 - » dokumenty poświadczające dotychczasową naukę (świadczenia szkolne).
- zapisując dziecko do szkoły, dołączyć dokumenty poświadczające jego specjalne potrzeby edukacyjne lub dotychczasowe osiągnięcia oraz udział w zajęciach pozalekcyjnych, takich jak: dodatkowa nauka języków obcych, zwycięstwa w olimpiadach i konkursach przedmiotowych, sportowych, artystycznych itp.,
- przeprowadzić rozmowę z dyrektorem szkoły, nauczycielami, zwracając uwagę na zainteresowania dziecka, problemy, wyrazić wolę współpracy z wychowawcą klasy i nauczycielami,
- włączyć się w miarę możliwości w prace komitetu rodzicielskiego szkoły, której dziecko jest uczniem, aby zapewnić sobie stały kontakt ze szkołą i klasą swojego dziecka.

Jak podtrzymać kontakt z polskim językiem i kulturą za granicą?

Warto postarać się zapewnić dziecku kontakt z językiem polskim i umożliwić mu korzystanie z dostępnej oferty edukacyjnej w języku polskim. W podtrzymaniu i utrwalaniu znajomości języka ojczystego pomogą prezentowane już w poprzednich rozdziałach:

- szkoły polskie przy polskich ambasadach, konsulatach i ich filie – szkoły prowadzą nauczanie uzupełniające naukę w lokalnej szkole o język polski, historię i geografię Polski, czasem WOS, religię i matematykę (zajęcia odbywają się wieczorem lub w weekendy),
- szkoły sobotnie prowadzone m.in. przez polskie organizacje pozarządowe i parafie dające możliwość nauki języka polskiego, a często także polskiej geografii, historii, kultury i religii (zajęcia odbywają się popołudniami lub w weekendy).

W przypadku podjęcia nauki w szkole przy polskiej placówce dyplomatycznej lub w społecznej szkole polonijnej dziecko jest co prawda bardziej obciążone nauką (rodzice też – organizacyjnie), ale korzyści z kontaktu z językiem polskim i wiedzą o Polsce są ogromne, m.in. pozwolą na lepszą adaptację dziecka po powrocie do kraju.

Informacje o szkołach polskich i punktach konsultacyjnych przy polskich placówkach dyplomatycznych i konsularnych można znaleźć na stronie www.spzg.pl.

Informacje o polskich szkołach sobotnich i innych możliwościach nauki w języku polskim znajdują się na stronie www.polska-szkola.pl.

Języka polskiego można się za granicą uczyć także w Szkołach Europejskich (wyłącznie dla dzieci pracowników instytucji europejskich), na mocy Konwencji o statucie szkół europejskich. Warto wiedzieć, że w krajach Unii Europejskiej zarejestrowani pracownicy migrujący mogą ubiegać się o nauczanie języka ojczystego w lokalnej szkole publicznej (na podstawie dyrektywy Rady 77/486/EWG z 25 lipca 1977 r. w sprawie kształcenia dzieci pracowników migrujących).

Dodatkową możliwością nauczania na odległość z wykorzystaniem systemu/platformy e-learningowej, może być udział w projekcie „Otwarta szkoła”.

Projekt „Otwarta szkoła – System wsparcia uczniów migrujących”

Projekt ten realizuje od lipca 2010 r. Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą w Warszawie. Ma on na celu umożliwienie uczniom – dzieciom obywateli polskich przebywających za granicą, nieposiadającym dostępu do polskojęzycznej edukacji stacjonarnej – kontynuowania nauki języka i przedmiotów ojczyźtych (języka polskiego, geografii, kultury i historii Polski), a w efekcie ułatwienie powrotu do polskiego systemu edukacji i zachowanie tożsamości narodowej.

Projekt jest skierowany nie tylko do uczniów biorących udział w kształceniu na odległość, realizujących ramowy lub uzupełniający program nauczania w Zespole Szkół, ale także do pozostałych uczniów polskich za granicą objętych różnymi formami nauczania języka polskiego, historii i geografii Polski.

Stwarza on polskim uczniom kształcącym się za granicą możliwość uzupełnienia wykształcenia o przedmioty ojczyźte za pośrednictwem nauczania na odległość z wykorzystaniem platformy e-learningowej.

Ponadto umożliwi uczniom przebywającym czasowo za granicą (podróżującym lub mającym utrudniony dostęp do lokalnego systemu edukacji) realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki poprzez nauczanie na odległość z wykorzystaniem platformy e-learningowej.

Platforma e-learningowa będzie stanowić pomoc szkoleniową dla nauczycieli pracujących za granicą w polskich szkołach uzupełniających i będzie zawierać bazę materiałów edukacyjnych udostępnianych nauczycielom i uczniom na całym świecie.

W projekcie przewidziano również organizowanie wspólnych kół zainteresowań i konkursów przedmiotowych on-line dla uczniów polskich z różnych obszarów kulturo-

wych, a nawet olimpiady polonistycznej dla uczniów polskich z zagranicy w różnych grupach wiekowych.

Dla rodzin planujących powrót z zagranicy do Polski projekt „Otwarta szkoła” będzie stanowił wsparcie w zakresie pomocy w integracji z polskim systemem edukacji.

Szczegółowe informacje na temat możliwości podjęcia nauki w ramach projektu „Otwarta szkoła” znajdują się na stronie internetowej www.polskaszkoła.edu.pl lub na stronie Zespołu Szkół www.spzg.pl w zakładce „Dla rodziców i dzieci wyjeżdżających”.

Bardzo ważną rolę w podtrzymywaniu i doskonaleniu znajomości języka polskiego odgrywają dom i rodzina poprzez:

- zapewnienie dziecku dostępu do polskich książek – wspólne czytanie, np. bajek, książek przygodowych, obowiązkowej lektury szkolnej,
- wspólne oglądanie polskich programów telewizyjnych i polskich filmów,
- wspólne słuchanie audycji radiowych nadawanych w języku polskim,
- zachęcenie dziecka do korespondowania z kolegami, dziadkami i innymi członkami rodziny w Polsce,
- wyjazdy na wakacje do Polski zapewniające bezpośredni kontakt z językiem ojczystym i rówieśnikami.

Warto rozważyć przynależność dziecka do polonijnych organizacji dziecięcych i młodzieżowych, działających przy szkołach, organizacjach społecznych, parafiach. Doskonałym miejscem do adaptacji w gronie rówieśników, spędzania wolnego czasu może być np. przynależność do harcerstwa. Dlaczego?

- bo wychowuje ono zgodnie w regułami zawartymi w prawie i przyrzeczeniu harcerskim, takim samym, jakie obowiązuje harcerzy w Polsce,
- bo kształtuje na zbiórkach przywiązanie do starej ojczyzny, uczy, czym jest patriotyzm dwóch ojczyzn,

- bo uczy polskich piosenek, zaznajamia z historią Polski i tradycjami harcerskimi, a także bawi tak samo, jak dzieci w „starym” kraju,
- bo pozwala spędzać wolny czas w grupie przyjaciół,
- bo stwarza dodatkowy kontakt z językiem polskim, którym zuchy, harcerki i harcerze powinni posługiwać się na zbiórkach,
- bo uczy pracy w grupie, kształtuje zaradność, samodzielność, rozwija różnorodne zainteresowania, przydatne niejednokrotnie w dorosłym życiu,
- bo daje szansę na poznawanie świata mądrze na zbiórkach, biwakach, kominkach,
- bo umożliwia wyjazd na kolonię zuchową lub obóz, organizowane w kraju zamieszkania lub w Polsce.

Dziecko można zapisać do drużyny w miejscowej parafii, w szkole, w Domu Polskim. Gdy w najbliższej okolicy nie ma polskiej drużyny zuchowej lub harcerskiej – można ją założyć, nawet nie mając formalnych uprawnień. Wśród polskich nauczycieli i rodziców dzieci na pewno znajdzie się ktoś, kto był instruktorem harcerskim lub był dłużej w organizacji, zdobywał stopnie i sprawności. Informacje, jak napisać program pracy, jak zdobywać stopnie i sprawności, można znaleźć w Internecie w portalach istniejących organizacji harcerskich. Swoje strony mają też drużyny, szczepy, hufce – w Polsce i poza granicami kraju.

Kształcenie instruktorów organizują poszczególne związki harcerskie na całym świecie. W związkach tych drużynowi i przyboczni zdobywają uprawnienia do prowadzenia drużyny i realizują próby na stopnie instruktorskie.

Nowo założona drużyna może należeć:

- jeżeli działa w szkole polskiej przy ambasadzie lub konsulacie – do krajowego Związku Harcerstwa Polskiego,
- jeżeli działa w Wielkiej Brytanii, w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Australii, Argentynie, Francji, Szwecji – do Związku Harcerstwa Polskiego poza Granicami Kraju; jego centrala mieści się w Londynie, a w każdym państwie ZHP zarejestrowany jest zgodnie z miejscowym prawem jako odrębna organizacja,
- jeżeli pracuje na Litwie, Białorusi, na Ukrainie, w Czechach – powinna być częścią zarejestrowanych tam samodzielnych związków harcerskich,
- jeżeli wybierze model działania jako drużyna skautowa (z polskimi tradycjami) – wstępuje do

ktoś z organizacji skautowych, działających prawie we wszystkich państwach świata (tak pracują pojedyncze drużyny na Węgrzech, w Irlandii i na Łotwie).

Można także zarejestrować drużynę zgodnie z prawem danego państwa jako organizację młodzieżową czy stowarzyszenie. Nie jest jednak dobre rozwiązanie, gdyż działa się samotnie, bez pomocy jakichkolwiek władz, bez możliwości szkolenia kadry i kontaktów między instruktorami.

Informacje i pomoc można uzyskać:

- w Związku Harcerstwa Polskiego, który zgodnie ze swoim statutem podejmuje zadania w zakresie współpracy z Polonią i Polakami poza granicami kraju,
- w Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej, który ma wpisane w statucie kontakty z organizacjami skautowymi i harcerskimi na świecie oraz polskim harcerstwem poza granicami kraju,
- w Związku Harcerstwa Polskiego poza Granicami Kraju, który to – jako emigracyjna organizacja harcerska kontynuująca ideały przedwojennego ZHP – skupia harcerstwo polskie w Australii, Argentynie, Francji, Kanadzie, Stanach Zjednoczonych, Szwecji i Wielkiej Brytanii.

Dlaczego warto zadbać o dwujęzyczną edukację dziecka?

Dwujęzyczność nie oznacza po prostu nauczenia się drugiego języka, aby móc tę umiejętność wykorzystać do porozumiewania się lub pracy. To właściwie długi proces wychowawczy, na który składa się wysiłek wielu osób – rodziców, przedszkola, szkoły. Aby dziecko mogło rozwinąć oba języki na bardzo wysokim poziomie, potrzebna jest aktywność i współpraca całego otoczenia dziecka.

W wielu krajach docenia się dziś wartość dwujęzyczności zarówno dla jednostki, jak też dla całego społeczeństwa. Dwujęzyczne wychowanie, wbrew obawom niektórych rodzin, nie tylko nie zakłóca procesów asymilacji, ale też, jak pokazują badania, ułatwia rodzinom emigrantów utrzymywanie kontaktów z krajem pochodzenia i pozostawionymi tam krewnymi. Zachowanie ojczystego języka umożliwia dzieciom przyswojenie dziedzictwa kulturowego rodziców i dziadków. Ale jeszcze ważniejsze jest ułatwienie zrozumienia wartości różnic kulturowych. Dzięki temu dziecko uzyskuje możliwość porównywania i bogatszy obraz świata¹.

¹ Tvåspråkighet – en värdefull resurs, w: Två språk eller flera, Myndigheten för skolutveckling, Språkforskningsinstitutet, Rinkeby 2006.

Dzieci znające dobrze język ojczysty i wyposażone w wiedzę o kraju pochodzenia czują się pewniej i bezpieczniej pod względem własnej tożsamości i przynależności.

Dzieci, chociaż mogą się uczyć nawet kilku języków jednocześnie, niekoniecznie opanowują je w stopniu, który pozwala mówić o dwujęzyczności.

O utrzymanie i rozwój języka ojczystego w sytuacji, gdy dziecko wychowuje się w innym kraju (środkowisku językowym), trzeba się bardzo postarać. Ci rodzice, którym udało się wychować dziecko dwu-, a nawet wielojęzyczne, twierdzą, że rezultat jest wart włożonego wysiłku. Starania rodziców okazują się skuteczniejsze, jeśli są wspierane przez społeczeństwo i wokół panuje przychylny klimat i zrozumienie dla takiej koncepcji kształcenia i rozwoju.

Czy nasze dziecko może się nauczyć kilku języków równie dobrze?

Oczywiście może. Rodzice muszą być jednak przygotowani na sytuację, w której dziecko będzie używało różnych języków w różnych sytuacjach. Dostatecznie często zdarza się, że dziecko z łatwością i chętnie mówi w języku ojczystym o sprawach domowych – jedzeniu, organizowaniu życia rodzinnego, natomiast o szkole i dziedzinach wiedzy w niej poznawanych mówi wyłącznie w języku używanym w szkole. Możemy się z tym pogodzić albo też zachęcać dziecko do poszerzania obszarów opisywanych w obu językach. Na przykład doskonale i szybciej uzupełniają słownictwo i zakres zastosowania języka dzieci, które opowiadają w domu, czego się nauczyły w lokalnej szkole, ale opowiadają w języku domowym. Wielkim sprzymierzeńcem w doskonaleniu języka „wiedzy szkolnej” jest najpierw przedszkole, a później dobra szkoła uzupełniająca. Dziecko wówczas przekonuje się, że język polski nie służy tylko do rozmów o jedzeniu i prostego komunikowania się z polskojęzyczną częścią rodziny.

W jakim języku powinniśmy rozmawiać ze swoim dzieckiem, jeśli mieszkamy poza krajem ojczystym?

Specjaliści starają się przekonać rodziców do tego, by, nawet jeśli nieźle znają język kraju pobytu, rozmawiali z dziećmi w języku, który znają najlepiej, zostali w nim wychowani i w którym najlepiej potrafią wyrazić swoje myśli w zróżnicowany sposób. Prawdziwe wychowanie dziecka jest znacznie skuteczniejsze, jeśli prowadzimy je w języku nam najbliższym i umiemy w nim oddać dokładnie uczucia. Jeśli sami wychowywaliśmy się w Polsce lub w polskim środowisku języko-

wym, to także łatwiej nam w języku polskim opowiadać o własnym dzieciństwie, śpiewać kołysanki, wymyślać bajki, wylizanki, rymowanki i dziecięce zabawy językowe. Zachowanie rodzica ma wówczas walor naturalności i ułatwia kontakt z dzieckiem. A dobry kontakt z dzieckiem także ogólnie sprzyja jego rozwojowi.

W jakim języku powinniśmy rozmawiać, jeśli każde z rodziców jest rodzimym użytkownikiem innego języka?

Dziś przeważa przekonanie, że każde z rodziców powinno używać w kontaktach z dzieckiem swojego ojczystego języka. Dziecko dosyć szybko zorientuje się, w jakim języku należy komunikować się z matką, w jakim z ojcem, w jakim z poszczególnymi krewnymi i pozostałymi osobami w otoczeniu. Jeśli rodzina mieszka w kraju jednego z rodziców, to z oczywistych powodów ten język zyskuje przewagę. Tym bardziej warto zadbać o język znajdujący się na słabszej pozycji. Jeśli każde z rodziców zna inny język jako ojczysty, a dodatkowo dziecko jest wychowywane w jeszcze innym środowisku językowym, można wychowywać dziecko wielojęzyczne, równie dobrze posługujące się językami każdego z rodziców i językiem kraju zamieszkania.

Na czym polega koncepcja „Jedna osoba, jeden język”²

Jest to elastycznie stosowana strategia wychowawcza polegająca na wykorzystywaniu przez rodziców sytuacji, kiedy każde z nich jest użytkownikiem innego języka. Zaleca się wówczas bardzo cierpliwe i konsekwentne używanie do komunikacji z dzieckiem własnego języka ojczystego. Dziecko w takiej sytuacji szybko uczy się, z kim należy rozmawiać po polsku, a z kim w innym języku.

Czy nasze dziecko nauczy się szybko miejscowego języka, jeśli będziemy z nim w domu rozmawiać po polsku?

Nawet łatwiej i lepiej nauczy się języka obcego, jeśli bardzo dobrze posługuje się językiem ojczystym. Umacnianie i rozwijanie znajomości pierwszego języka z jednoczesnym uczeniem się języka drugiego nie prowadzi do konkurencji pomiędzy językami. Bardzo często poprawiająca się

² OPOL – One person one language. The OPOL Method for Raising a Bilingual Child, <http://language-study.suite101.com> (dostęp 20 sierpnia 2010 r.).

sprawność w jednym języku sprzyja szybszemu uczeniu się drugiego. Dziecko, które pozna pewne pojęcia w jednym języku, łatwiej też przyswoi sobie to pojęcie w drugim. Czasem tylko okresowo dziecko miesza języki, ale konsekwentne rozwijanie umiejętności pozwala na coraz lepszą orientację i świadome korzystanie z każdego języka.

Zrozumiała troska rodziców, aby ich dziecko jak najlepiej radziło sobie w miejscowej szkole, skłania ich niekiedy do podejmowania próby używania także w domu języka miejscowego, a nie języka polskiego, który jest dla nich językiem ojczystym. Naukowcy nie zalecają takiego postępowania, ponieważ znacznie skuteczniej niż od rodziców dzieci uczą się tego języka od rówieśników, nauczycieli i dorosłych rodzimych użytkowników w otoczeniu. Rodzice powinni dziecko wspierać, zachęcać do kontaktów z nowym językiem, ale niekoniecznie zastępować w domu język polski językiem dla nich obcym, nawet jeśli dobrze nim władają. Kiedy posługują się nim słabiej, raczej utrudniają dzieciom prawidłową naukę drugiego języka.

Czy powinniśmy się martwić, że dziecko miesza języki?

Bardzo często zdarza się, że dzieci mieszają w jednej wypowiedzi słowa pochodzące z różnych języków. Bywa, że po prostu dziecko nie zna jakiegoś słowa w danym języku, a pamięta je w drugim, albo nie rozpoznaje dokładnie różnic pomiędzy językami. Dziecko stara się być skuteczne i przekazać szybko komunikat, który będzie zrozumiały. Po jakimś czasie coraz lepiej rozróżnia języki, coraz lepiej też orientuje się, do kogo w jakim języku się zwracać. Starsze dzieci i dorośli niekiedy świadomie przechodzą na inny język, aby na przykład jak najdokładniej wyrazić swoją myśl, jakiś niuans, co łatwiej im zrobić w danym języku. Czasami robią to też dla podkreślenia kontekstu lub wspólnoty z użytkownikami danego języka. Chociaż takie przechodzenie z jednego języka na drugi przez wiele osób uważane bywa za naganne, w istocie dowodzi nie słabej a dobrej znajomości języków i swobody posługiwania się nimi.

Jak powinniśmy się zachować, gdy dziecko, chociaż rozumie, nie chce odpowiadać po polsku?

Kiedy w pewnym okresie dziecko przestaje się starać odpowiadać po polsku, a stosuje wyłącznie język miejscowy, nie trzeba się niepokoić. To się zdarza bardzo często. Należy wykazać się wiel-

ką cierpliwością i w dalszym ciągu konsekwentnie mówić do niego po polsku. W takiej sytuacji bardzo pomagają kontakty dziecka z innymi mówiącymi po polsku, np. kolegami i nauczycielami z polskiej szkoły uzupełniającej. Wychowanie do wielojęzyczności wymaga czasu i na rezultaty trzeba poczekać, spokojnie dalej mówić do dziecka po polsku, nie rezygnować z zachęty i pomocy w uczeniu się polskiego, ale oczywiście nie ganić dziecka za niemówienie po polsku. Nie poprawiać bez przerwy, nie ośmieszać z powodu nieudanych prób. Można jednak obcojęzyczne wypowiedzi dziecka powtórzyć po polsku. Nie można go też karać udawaniem, że się nie rozumie jego komunikatu. Porozumienie z dzieckiem jest znacznie ważniejsze niż szybki rozwój umiejętności językowych.

Jak możemy pomóc dziecku w rozwijaniu języka polskiego?

Każde dziecko uczące się języka w swoim kraju ma z nim stały kontakt. Słyszy polski wszędzie, nie tylko w domu i nie tylko jednego dnia w szkole sobotniej. Wszyscy dookoła mówią po polsku, dookoła są napisy, książki, radio, telewizja, piosenki po polsku. Język polski jest używany w różnych okolicznościach i odmianach. Poza Polską te możliwości są znacznie bardziej ograniczone. Tym bardziej należy zadbać, żeby dziecko miało jak najwięcej różnorodnych okazji do mówienia, słuchania, czytania i pisanja po polsku, żeby miało kontakty z innymi użytkownikami tego języka, nie tylko z rodzicem (rodzicami), żeby mogło spotykać się z rówieśnikami znającymi polski, czytało książki, oglądało filmy, rozmawiało na różne tematy.

Jak reagować w sytuacji, gdy dziecko nie chce w ogóle się odzywać w przedszkolu lub szkole?

Dziecku, które wykonuje ogromny wysiłek poznawania i rozwijania jednocześnie dwu języków, może zdarzyć się, zwłaszcza na początku poznawania języka lokalnego, cichy okres, kiedy gromadzi wiedzę o nowym języku, ale nie decyduje się jeszcze na próby posługiwania się nim. Często wystarczy po prostu taki czas przeczekać i obserwować dziecko. Pozwalać mu na porozumiewanie się w dowolny sposób, choćby tylko przez pokazywanie lub proste gesty.

Czy warto posyłać dziecko do polskiej szkoły uzupełniającej?

Do polskiej szkoły mogą i powinny chodzić nie tylko dzieci, których rodzice planują wkrótce powrót do kraju i zależy im na możliwie dobrym przygotowaniu do podjęcia nauki w polskiej szkole. Kontakt ze szkołą, gdzie uczy się po polsku i o Polsce, potrzebny jest także dzieciom, które w najbliższej przyszłości do kraju nie wrócą. Postanie dziecka do polskiego przedszkola lub szkoły ułatwi mu przekonanie się, że można wykorzystywać różne języki do porozumiewania się z ludźmi. Pomagamy mu także w budowaniu własnej tożsamości, rozpoznawaniu zależności, dajemy poczucie bezpieczeństwa i zwiększamy pewność siebie. Dwa języki, dwa kręgi kulturowe, które poznaje dziecko, to wielkie bogactwo i szansa dla niego.

Jednym z najważniejszych argumentów, aby zachęcić dziecko do uczenia się języka polskiego i uczęszczania do polskiej szkoły, są kontakty z rodziną w Polsce. Jeśli chcemy, by nasze dziecko miało szansę na poznanie, pokochanie i podtrzymywanie związków z krewnymi, często najbliższymi, powinno móc się z nimi swobodnie porozumiewać.

Lekcji w polskiej szkole nie powinniśmy jednak traktować jak kursu językowego, przygotowującego do wyjazdu na wakacje u babci lub cioci. Szkoły te nie tylko mają nauczać słownictwa umożliwiającego porozumienie się na najprostszym poziomie, ale w większości placówek cele edukacyjne sformułowane są znacznie szerzej: realizują ważne dla losów polskiej wspólnoty narodowej zadanie – uczą polskie dzieci ich ojczystego języka, literatury, historii, geografii i kultury Polski³. Nie jest to więc zwykły kurs językowy, ale oferta nauczania i wychowania do polskości.

Jak ułatwić dziecku powrót do polskiego systemu edukacji?

W trakcie pobytu za granicą warto zapewnić dziecku żywy kontakt z językiem polskim oraz w miarę możliwości zdbać o kontynuowanie nauki języka ojczystego i innych przedmiotów w języku polskim.

3 Podstawa programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą, przygotowana w ramach projektu realizowanego z EFS pod tytułem „Opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów nauczania – zgodnych z polską podstawą programową kształcenia ogólnego i wymaganiami egzaminacyjnymi – przeznaczonych dla uczniów – dzieci obywateli polskich za granicą”.

Wskazane jest zaplanowanie powrotu w terminie, który umożliwi przygotowanie się dziecka do polskiej szkoły (wybór szkoły, zakup podręczników).

Przed powrotem do kraju należy skompletować dokumenty potwierdzające spełnianie przez dziecko obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki oraz informujące o uzyskanych ocenach (na tej podstawie dyrektor szkoły w kraju będzie mógł przyjąć dziecko do odpowiedniej klasy). Są to ze szkoły lokalnej – świadectwa, jeśli w systemie szkolnym danego państwa są wydawane, albo zaświadczenie wystawione przez dyrekcję szkoły, do której dziecko uczęszczało: w przypadku państw pozaeuropejskich wskazane jest, aby otrzymane dokumenty poświadczyć w polskim konsulacie, zapobiegnie to ewentualnym problemom z uznaniem w polskiej szkole, z polskiej szkoły sobotniej – dokumenty poświadczające fakt pobierania nauki lub uczestnictwa w zajęciach edukacyjnych.

Aby zapisać dziecko do szkoły w Polsce, należy skontaktować się bezpośrednio z dyrektorem szkoły.

Każde dziecko, niezależnie od tego, z jakiego kraju przyjeżdża, ma zapewnione w Polsce bezpłatne nauczanie. Może korzystać z nauki i opieki w publicznych przedszkolach, publicznych szkołach podstawowych, gimnazjach, publicznych szkołach artystycznych i placówkach. Decyzję o tym, czy zakres wiedzy ucznia odpowiada wymaganiom określonym w podstawach programowych obowiązujących w szkołach w Polsce, podejmuje w przypadku każdego ucznia powracającego / przybywającego z zagranicy dyrektor i nauczyciele szkoły, do której zgłosi się uczeń. Różnice programowe z zajęć edukacyjnych realizowanych w klasie, do której uczeń przechodzi, są uzupełniane na warunkach ustalonych każdorazowo indywidualnie przez nauczycieli prowadzących dane zajęcia. Adres rządowej strony dotyczącej powrotów do kraju – www.powroty.gov.pl.

Powrót dziecka z zagranicy do szkoły w Polsce

Rodzaj formalności związanych z zapisywaniem dziecka do polskiej szkoły zależy od tego, czy ma ono obywatelstwo polskie, czy jest cudzoziemcem. W obu wypadkach należy pamiętać o zabraniu ze sobą dokumentów dotyczących edukacji dziecka za granicą. Dokumenty pozwolą potwierdzić spełnienie przez dziecko obowiązku szkolnego oraz uzyskane przez nie oceny. Na tej podstawie dyrektor szkoły będzie mógł przyjąć dziecko do odpowiedniej klasy, a kurator (w przypadku obywateli polskich) – dokonać nostryfikacji (uznania za równorzędne z polskim) świadectwa ukończenia szkoły na danym poziomie.

Każde dziecko przybywające do Polski, bez względu na obywatelstwo, ma prawo do korzystania na takich samych warunkach jak polskie dzieci z bezpłatnej opieki i nauki w:

- przedszkolach publicznych,
- publicznych szkołach podstawowych, gimnazjach,
- publicznych szkołach artystycznych,
- oraz placówkach.

Każdego ucznia przybywającego/powracającego z zagranicy przyjmuje się do szkoły w Polsce na podstawie:

- świadectwa (zaświadczenia) wydanego przez szkołę za granicą (szkołę w lokalnym systemie nauczania, Szkołę Europejską lub polską szkołę w Atenach i Moskwie) oraz ewentualnie ostatniego świadectwa wydanego w Polsce,
- sumy lat nauki szkolnej ucznia.

Dla dzieci niebędących obywatelami polskimi oraz obywateli polskich, podlegających obowiązkowi szkolnemu, którzy nie znają języka polskiego lub znają go słabo, gmina organizuje w szkole dodatkową, bezpłatną naukę języka polskiego w formie zajęć indywidualnych lub grupowych, które mogą trwać do 12 miesięcy. Na podobnych zasadach szkoła organizuje dodatkowe zajęcia wyrównawcze dla uczniów, którzy mają tzw. różnice programowe. Różnice programowe z zajęć edukacyjnych realizowanych w klasie, do której chodzi dziecko przybyłe z zagranicy, określa nauczyciel prowadzący zajęcia z danego przedmiotu. Tygodniowy rozkład dodatkowych lekcji ustala dyrektor szkoły w porozumieniu z gminą. Można mieć maksymalnie 5 godzin takich zajęć w ciągu tygodnia.

Ponadto dzieci z obywatelstwem obcego państwa mogą korzystać z lekcji języka i kultury swojego kraju, organizowanych przez zagraniczne placówki dyplomatyczne, konsularne albo stowarzyszenie kulturalno-oświatowe danej narodowości, działające w Polsce. Zajęcia organizowane są w porozumieniu z dyrekcją szkoły w wymiarze do 5 godzin lekcyjnych tygodniowo.

Przed wyjazdem z kraju dotychczasowego pobytu należy odebrać:

- ze szkoły lokalnej – świadectwa, jeśli w systemie szkolnym danego państwa są wydawane, albo zaświadczenie wystawione przez dyrekcję szkoły, do której dziecko uczęszczało. Jeżeli dziecko przebywało w kraju pozaeuropejskim, wskazane jest, aby otrzymane dokumenty potwierdzić w polskim konsulacie; zapobiegnie to ewentualnym problemom z uznaniem ich w polskiej szkole,
- ze szkoły polskiej, jeśli dziecko do takiej uczęszczało – świadectwa z kolejnych kończonych klas.

Dzieci i młodzież powracające z zagranicy mają możliwość kontynuowania nauki w języku obcym w gimnazjum i liceum dwujęzycznym. Szkoły te stanowią łatwiejszą formę włączenia się uczniów przybyłych z zagranicy w polski system edukacji. Nauczanie w tych szkołach jest bowiem prowadzone w dwóch językach: polskim oraz obcym, będącym drugim językiem nauczania.

Gimnazja i licea dwujęzyczne są ofertą dla tych osób, które znają język obcy nowożytny (głównie język angielski, francuski lub niemiecki) i chcą kontynuować jego naukę na poziomie rozszerzonym. Uczniowie klas dwujęzycznych realizują znacznie szerszy program nauki języka obcego.

Pamiętaj, że powrót do kraju nie zawsze oznacza koniec problemów adaptacyjnych dziecka. Zwykle wiąże się z koniecznością kolejnej adaptacji w nowym środowisku rówieśniczym. Nie zawsze stare przyjaźnie i więzi dziecka przetrwały próbę czasu. Dziecko nie wraca do tej samej szkoły, z której wyjechało. Jednak doświadczenia i nabyte za granicą umiejętności oraz dobra znajomość języka obcego mogą stać się ważnym atutem dziecka w jego przyszłej edukacji.

Przydatne adresy

- 2011 Rok Miłosa – www.milosz365.pl
Certyfikacja z języka polskiego jako obcego – certyfikatpolski.pl
Fundacja Edukacja dla Demokracji – www.edudemo.org.pl
FilMOTEKA Narodowa – www.fn.org.pl
Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” – www.pol.org.pl
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji – www.frse.org.pl
Fundacja „Semper Polonia” – www.semperpolonia.pl
Instytut Adama Mickiewicza – www.iam.pl
Instytut Książki – www.instytutksiazki.pl
Instytut Pamięci Narodowej – www.ipn.gov.pl
Instytut Teatralny – www.e-teatr.pl
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów – www.kprm.gov.pl
Kancelaria Prezydenta RP – www.prezydent.pl
Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków – www.kobidz.pl
Kultura w sieci dla dzieci – www.kula.gov.pl
Ministerstwo Edukacji Narodowej – www.men.gov.pl
Ministerstwo Spraw Zagranicznych – www.msz.gov.pl
Ministerstwo Środowiska dla Dzieci – <http://dzieci.mos.gov.pl>
Muzeum Historii Polski – www.muzhp.pl
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – www.mkidn.gov.pl
Muzeum Powstania Warszawskiego – www.1944.pl
Narodowe Centrum Kultury – www.nck.pl
Narodowy Instytut Fryderyka Chopina – <http://pl.chopin.nifc.pl/institute>
Narodowy Instytut Audiowizualny – <http://nina.gov.pl>
Oficjalny portal promocyjny Rzeczypospolitej Polskiej – www.poland.gov.pl
Ośrodek KARTA – www.karta.org.pl
Ośrodek Rozwoju Edukacji – www.ore.edu.pl
Polonijne Centrum Nauczycielskie – www.pcn.lublin.pl
Polska, portal turystyczny – www.polska.travel/pl
Polska prezydencja w Radzie UE – www.prezydencjaue.gov.pl
Polski Instytut Sztuki Filmowej – www.pisf.pl
Polski Portal Edukacyjny – www.interklasa.pl
Portal Historyczny – www.dzieje.pl
Portal Organizacji Pozarządowych – www.ngo.pl
Portal Polska Szkoła – www.polska-szkola.pl
Rada Języka Polskiego – www.rjp.pan.pl
Sejm RP – www.sejm.gov.pl
Senat RP – www.senat.gov.pl
Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” – www.wspolnota-polska.org.pl
Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą – www.spzg.pl
Związek Harcerstwa Polskiego – www.zhp.pl
Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej – www.zhr.pl
Związek Harcerstwa Polskiego poza Granicami Kraju – www.zhppgk.org